

Rapport 2012:27

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Barn utsatta för människohandel

– en nationell kartläggning

**Författare:
Ingrid Åkerman**

Rapport 2012:27

**LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN**

Barn utsatta för människohandel

– en nationell kartläggning

Foto omslag: Anthony Majanlahti

Tryckeri: Danagård Litho, Motala

Utgivningsår: 2012

Länsstyrelsens diarienummer: 801–3620–2012

ISBN: 978-91-7281-515-5

Fler exemplar av denna rapport kan beställas på vår webbplats
www.lansstyrelsen.se/stockholm

Förord

För cirka 160 år sedan skrev Charles Dickens sin roman om Oliver Twist, en pojke som blir lurad och såld till ”herr Fagin”. Oliver tvingas lära sig att begå brott. Han blir duktig och är därför värdefull för sin ägare som tjänar stora pengar på att utnyttja barn i brottslig verksamhet. Oliver beskriver sin situation, hur han lever under svåra förhållanden och inte vågar annat än att göra det som krävs av honom:

Jag sitter här, fångslad i ett kallt mörkt litet rum för mig själv i herr Fagins vanvårdade hus. Huset är beläget i en mörk gränd i London. Mer exakt vet jag inte. Idag berättade herr Fagin en historia om en liten pojke som hade skvallrat på hans herrar för polisen. Det slutade med att pojken blev hängd. Jag vågar inte rymma för jag är rädd att samma sak skall hända mig.

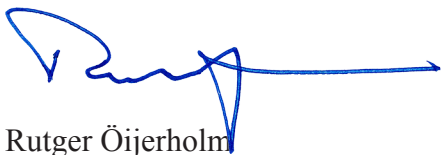
(Citat ur Oliver Twist av Charles Dickens 1838)

Den nu genomförda kartläggningen visar att det i dagens Sverige finns barn som lever under liknande villkor som beskrivs i romanen om Oliver Twist.

De är barn som inte kommer i åtnjutande av de rättigheter som barn har enligt svensk lag, FN:s konvention om barns rättigheter och andra internationella dokument, barn som lever i social misär och som i vårt land utnyttjas av personer som använder dem i kriminell verksamhet, i tiggeri och arbete, och som exploaterar barnen sexuellt. Barnets föräldrar har i vissa fall gett gärningsmannen tillåtelse att ta det med sig. Barnet blir en handelsvara för föräldrarna och en god inkomstkälla för dem som utnyttjar det.

Kartläggningen är genomförd av Ingrid Åkerman, socionom och utredare, på uppdrag av det nationella samordningssekretariatet mot prostitution och människohandel vid Länsstyrelsen i Stockholms län.

Rapporten ger en bild över vilka brister som finns och hur vi kan arbeta vidare för att stötta och skydda dessa barn bättre.

Rutger Öijerholm
tf. länsöverdirektör

Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund.....	10
Bristfällig kunskap	12
Målsättning för kartläggningen	15
Analys, slutsatser och förslag	16
Hur många barn är utsatta?	16
Utländska barn	17
Socialtjänstens dokumentation är bristfällig.....	17
Beskrivning av barnen	18
Vistelsekommunens ansvar	24
Nationell samordning	24
Statlig finansiering.....	25
Svenska barn	25
Få barn har fått sin sak rättsligt prövad	27
Länsstyrelsens förslag	27
Ökat nationellt stöd för barn utsatta för människohandel	27
Tydligare riktlinjer till socialtjänsten	28
Kompetensutveckling och förbättrat samarbete	28
Kvalificerade och specialiserade boenden	28
Motverka att barn försvinner	28
Stärka barns rätt i rättsprocessen.....	28
Översyn av lagstiftningen	29
Starkare samordning inom EU.....	29
Metod.....	30
Enkätundersökningen	30
Utskick av enkät.....	31
Intervjustudien.....	31
Resultat från enkätundersökningen.....	33
Svarsfrekvens och bortfall.....	33
Kommuner	33
Andra verksamheter.....	33
Antal barn som registrerats i enkätsvaren	34
Typ av människohandel	35
Utländskt medborgarskap	36
Vistelse.....	36
Återvändande.....	36
Barn som försvinner	36
Social utredning och polisanmälan	36

Resultat av intervjustudien	37
Svårigheter att få information och att få rätt information om barnen	37
Antalet barn i intervjustudien.....	38
Barnens kön och nationalitet.....	39
Typ av människohandel	39
Barn som kommit i kontakt med kommunernas socialtjänst.....	41
Barnens ålder	41
Nationalitet/medborgarskap.....	42
Typ av människohandel.....	42
De flesta barn vistas i Sverige utan vårdnadshavare	44
Barnens kontakt med socialtjänst	45
Polisanmälan.....	48
Kvar i Sverige – återvänt eller försvunnit.....	49
Ensamkommande asylsökande barn	51
Insatser från socialtjänsten	54
Barn som har kommit i kontakt med andra verksamheter	54
Genomgång av domar 2009–2011	57
1. Två pojkar utsatta för människohandel för andra ändamål	57
2. Tre flickor utsatta för grovt koppleri	58
3. Två flickor sexuellt utnyttjade.....	58
4. Flicka utsatt för grovt koppleri	59
5. Flicka, misstänkt människohandelsbrott för sexuella ändamål.....	60
6. Flicka utsatt för människohandelsbrott för sexuella ändamål.....	60
7. Flicka, misstänkt människohandel för andra ändamål.....	61
8. Flicka utsatt för människohandel för sexuella ändamål.....	62
9. Flicka, misstänkt människohandel för andra ändamål.....	63
10. Flicka, misstänkt människohandel för sexuella ändamål.....	64
Bilagor	65
Bilaga 1.	65
Bilaga 2	67
Bilaga 3	69
Referenser.....	71

Sammanfattning

I den nationella kartläggningen, som genomförts av det nationella samordningssekretariatet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål vid Länsstyrelsen i Stockholm, har totalt 166 barn registrerats som misstänkta offer för människohandel eller människohandelsliknande brott under tiden 2009–2011.

Kartläggningen är gjord i två steg, först genom en enkät som följts av intervjuer med handläggare inom socialtjänst och andra verksamheter som i enkäten har svarat att de har kommit i kontakt med barn som misstänks vara offer för människohandel. Svarsfrekvensen för samtliga kommuner i Sverige är 75 procent. Från andra myndigheter och organisationer har det kommit in 14 svar.

Enkätsvaren visar att lika många av barnen var utsatta för människohandel för sexuella ändamål som för andra ändamål, som stöldbrott, tiggeri och arbete¹. Två tredjedelar av barnen har utländsk nationalitet och cirka hälften vistas tillfälligt i Sverige.

Socialtjänsten i 36 kommuner har i intervjuerna beskrivit minst 102 av barnen. Det är sammantaget fler utsatta barn än vad som tidigare har varit känt². Det är lika många pojkar och flickor. Barnens ålder varierar från tre år till 17 år.

Majoriteten av flickorna är utsatta för människohandel för sexuella ändamål men också inblandade i stöldbrott och tiggeri. Pojkarna är framför allt inblandade i stöldbrott men kartläggningen visar att även de kan vara utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Små barn kan vara utsatta för människohandel när de används som redskap av vuxna personer som begår stölder i affärer, väskstölder med mera.

De flesta barnen vistas i kommunerna som ensamkommande. Endast tolv barn var med en vuxen som också var barnets förälder. Mer än en fjärdedel av de barn som socialtjänsten har kommit i kontakt med vistas i Sverige med andra vuxna än föräldrarna. De vuxna kan ha ett uppdrag från eller ett tillstånd av föräldrarna att ha barnen med sig. Det gäller också flera av de små barnen.

Den största gruppen ensamkommande barn är ensamkommande asylsökande barn. De flesta vistas tillfälligt i kommunen och många försvinner innan socialtjänsten hinner öppna en utredning eller verkställa beslutade insatser.

¹ Se Tabell 2

² Socialstyrelsens utbildningsmaterial *Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga* (mars 2011).

Det tycks som om kommuner med fungerande socialjour och ett bra samarbete med polis eller andra akutinsatser har haft störst möjlighet att upptäcka barnen och reagera. När det sker är det ofta i samband med att polisen ingriper på grund av stöld, där vuxna personer finns med barnen och barnen hjälper till genom att transportera bort varorna eller begå stölden. Socialtjänsten har försökt att ingripa när barn tigger eller säljer rosor på allmän plats på tider när barn normalt går i skolan.

I de fall barnen har omhändertagits och ska placeras i familjehem finns inga anpassade boenden för dessa flickor och pojkar som behöver skydd.

Ensamkommande asylsökande barn utgör nästan en tredjedel av barnen. De är kommunplacerade men försvinner när brottet uppdagas. Pojkarna och flickorna har kommit till Sverige och sökt asyl med ett uppdrag att stjäla eller för att bli sexuellt exploaterade under den tid de bor i kommunen. Hundratals ensamkommande asylsökande barn försvinner från boenden i Sverige varje år utan att någon har tagit reda på var de tagit vägen eller vad de utsatts för.

När barnen som vistas tillfälligt i en kommun försvinner tycks de inte längre vara kommunens ansvar, enbart i speciella fall är det någon som efterlyser barnen eller försöker ta reda på var de tagit vägen. Det saknas därför grundläggande information och kunskap om hur barnen verkligen har det. Ett antagande är att de hör till mycket socialt marginaliserade grupper och att de övergivits, lånats ut eller sålts. Barnen är utan egna rättigheter och utan något socialt skyddsnät. De lämnas åt sitt öde och ingen vet vem som har huvudansvaret.

Få barn har fått ett planlagt och systematiskt stöd när de återvänt till sitt hemland. Flera barn har försvunnit på vägen.

De tre kontaktpersonerna i andra verksamheter än den kommunala socialtjänsten har beskrivit en grupp svenska flickor och några pojkar som misstänks ha varit utsatta för människohandel eller människohandelsliknande brott. De har alla varit sexuellt utsatta och de har fått många insatser från socialtjänsten.

Brotten mot de svenska barnen har i flera fall begåtts när de var små. De har utnyttjats sexuellt, ofta av en närstående som sedan förmedlat barnet till andra. Dessa brott mot barnet har inte upptäckts och barnet har tagit på sig ansvaret vilket lett till ett stort självförakt. I tonåren kan de sedan utagera genom ett destruktivt sexuellt beteende, ofta via internet.

Endast en handfull av de totalt 166 barn som finns med i kartläggningen har fått de brott som begåtts mot dem rättsligt prövade.

Länsstyrelsens förslag i korthet³:

- Ökat nationellt ansvar för barn utsatta för människohandel
- Tydligare riktlinjer till socialtjänsten
- Kompetensutveckling och förbättrat samarbete
- Kvalificerade och specialiserade boenden
- Motverka att barn försvinner
- Stärka barns rätt i rättsprocessen
- Översyn av lagstiftningen
- Starkare samordning inom EU

³ Dessa utvecklas i avsnittet *Analys, slutsatser och förslag*

Bakgrund

En 11-årig flicka⁴ stjal i butiker och stjal handväskor från äldre kvinnor. När hon grips av polisen för dessa henne till socialtjänsten i den kommun där hon befinner sig. Följande situation uppstår:

En måndag vid lunchtid kom en polis från X kommun med en flicka till socialkontoret, där avdelningschefen tar emot henne. Hon fick flickans mobiltelefon och pass. Polisen berättade att flickan hade ertappats när hon försökte stjäla ur en ryggsäck i en butik. Flickan var känslomässigt avstängd. Flickans mobiltelefon ringde och hon svarade. Det var en man som ringde, och flickan lämnade över telefonen. De pratade på engelska, men hade svårt att kommunicera med varandra. De kom överens om att han skulle komma till ett torg utanför socialkontoret och hämta flickan. Hon och flickan gick ned till foajén och väntade och efter en halvtimme kom en man i en bil.

Hon såg att flickan och mannen kände igen varandra. Mannen sa att han var bror eller farbror till flickan. Han uppvisade inga handlingar. Avdelningschefen berättade för mannen vad som hänt, och försökte förklara olämpligheten i det inträffade. Han verkade dock mest intresserad av att få in flickan i bilen och åka därifrån, vilket de också gjorde.
(Utdrag ur förhör vid tingsrättsförhandlingar)

Den här elvaåringen var ett redskap i gärningsmannens kriminella verksamhet i minst sex olika kommuner, enligt domen. Vid flera tillfällen hade mannen visat upp en handling som visade att han hade föräldrarnas tillåtelse att ta barnet till Sverige och andra länder. Ingen av handläggarna i de kommuner som kommit i kontakt med flickan hade reagerat på hennes situation eller ifrågasatt om det var lämpligt att överlämna henne till mannen utan att göra en utredning och en bedömning om vad som var bäst för henne.

I en liknande situation har två pojkar från Rumänien levt. De tvingades stjäla på olika ställen i Sverige och har ett flertal gånger gripits av polis utan att det uppmärksammades att pojkarna var offer för människohandel (Svea Hovrätt Mål nr B 9732-09, se sid 37).

Just de här barnen har blivit uppmärksammade för att det var möjligt att driva en rättsprocess mot gärningsmännen. När det gäller andra barn i samma situation finns ingen samlad kunskap då det saknas både kvantitativa

⁴ Detta exempel finns inte med i avsnittet om domar då flickan befann sig i Sverige 2006. Gärningsmannen greps dock 2010 och han dömdes till fyra års fängelse för människohandelsbrott den 27 april 2011 (Attunda Tingsrätt, Mål nr B 1267-07).

och kvalitativa studier om barn som offer för människohandel på såväl kommunal som nationell nivå.

Länsstyrelsen i Stockholm har fått i uppdrag av regeringen att samordna arbetet mot prostitution och människohandel mot sexuella ändamål. Som en del i detta arbete har Länsstyrelsen valt att specifikt kartlägga barn som är eller misstänks vara utsatta för människohandel⁵ eller människohandelsliknande brott – som grovt koppleri och koppleri. De är barn som en gärningsman försöker tvinga, lura eller förmå att utföra sexuella handlingar⁶, som kan vara prostitution, pornografi, striptease och annan sexuell utsatthet eller andra handlingar som tiggeri, stöld eller tvångsarbete.

Barn som är utsatta för människohandel kan ha både svensk och utländsk nationalitet. De kan bo stadigvarande i Sverige eller vistas i Sverige tillfälligt med eller utan vårdnadshavare, uppehållstillstånd eller en stadig hemvist.

Barnens handlingar styrs av personer som har ansvar för att rekrytera, transportera och ta hand om barnen. De ser till att barnen utför handlingar som omedelbart eller i förlängningen inbringar pengar. Barnen befinner sig i en mycket utsatt situation och lever under omständigheter som inte är acceptabla för barn. De kan för sin överlevnad vara beroende av förövaren och denne kan också blir den person som barnet sätter sin tillit till. Det går inte att utesluta att denna hantering är kopplad till grov organiserad brottslighet.

Bilden av barn som är utsatta för människohandel är präglad av problematiken som skildras i filmen ”Lilja 4-ever” av Lukas Moodysson. Där är det en flicka som har lurats eller tvingats iväg till ett annat land för att utnyttjas i prostitution.

Det finns fortfarande barn som är i den situationen, men allteftersom kunskapen ökar blir behovet av en mer mångfacetterad bild alltmer tydlig. Framförallt gäller det omständigheterna kring utnyttjandet och utnyttjandeformen. Barn kan utnyttjas på många olika sätt. Under flera år har barn som tvingats in i kriminalitet, som tigger, säljer rosor eller tvingas att arbeta upptäckts i Sverige.

Barnens situation kan se väldigt olika ut. De kan vara utsatta för ett synligt våld där barnet inte har några möjligheter att påverka sin egen situation. Andra barn lever under förhållanden där tvånget och påverkan inte är lika synlig men de likväl kan vara utsatta för människohandel.

¹ Brottet människohandel mot barn beskrivs i brottsbalken 4 kap 1 §.

En handelsåtgärd krävs i form av rekrytering, överföring, transport, mottagande eller inhysning. Detta kan ske såväl inom ett land som mellan länder.

Syftet måste vara någon form av utnyttjande i lagtexten står det nya ordet exploatering istället, till exempel prostitution, arbetskraftsexploatering, brottslig verksamhet, tiggeri eller åtkomst av mänskliga organ.

⁶ När det gäller barn är inte tvång nödvändigt, det räcker att förövaren fått barnet att utföra handlingen.

Människohandel innebär inte nödvändigtvis att barnet förflyttas från ett land till ett annat för att utnyttjas. Även barn födda och uppväxta i Sverige kan vara offer för människohandel. Flera rättsfall har förekommit med svenska flickor som via nätet kommit i kontakt med personer som sexuellt utnyttjat dem och förmedlat dem till andra mot betalning. I dessa rättsfall förekommer både transport, inhysning och sexuell exploatering mot ersättning. I några rättsfall har åklagarens åtal gällt människohandel med svenska barn men inget av dessa rättsfall har slutat med att gärningsmannen dömts för människohandel.

Bristfällig kunskap

Människohandel i Sverige är ett outforskat område. Det saknas både kvantitativa och kvalitativa studier, vilket framgår i Socialstyrelsens utbildningsmaterial ”Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga” (mars 2011). Där redovisas också den kartläggning som Socialstyrelsen gjorde i 16 kommuner i landet, som visade att socialtjänst, hälso- och sjukvård och ungdomsmottagningar sällan kom i kontakt med barn som var utsatta för handel. I den mån det förekom var det främst i de tre storkommunerna och då gällde det framför allt barn som utnyttjats för andra ändamål än sexuella. Socialstyrelsen har inte kvantifierat uppgifterna, därför ger inte kartläggningen någon kunskap om hur många barn det kan handla om.

När det gällde barnens bakgrund hänvisade Socialstyrelsen till Johanna Lindholms mastersuppsats från 2010⁷. Uppsatsen bygger på 19 svenska tingsrättsdomar som behandlats i tingsrätten under tiden 2002–2010. Det rör sig om 33 målsägare alla flickor under 18 år. De kom från tio olika länder. Genomgången av tingsrättsdomarna visade att majoriteten av flickorna varit bekanta med de personer som rekryterat dem. Sammanfattningsvis konstaterade Lindholm att familjer och närmiljön varit en potentiell risk för flera av flickorna, där föräldrar och andra vuxna brustit i omsorg om barnen och indirekt medverkat till att flickorna hamnat i utsatthet.

Brottsförebyggande rådet (Brå)⁸ har haft uppdraget att följa upp regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (Skr.2007/08:167⁹). Som en del i detta uppdrag har Brå gjort en studie¹⁰ med målsättning att ge en mer systematisk bild av de kända fallen av människohandel för sexuella ändamål (kända i bemärkelsen polisanmälda).

⁷ *Människohandel för sexuella ändamål och koppleri med barn – Hur förstås fenomenet i svenska domar?*, Stockholms Universitet 2010

⁸ Brå (2011) *Prostitution och människohandel för sexuella ändamål*. Slutredovisning av regeringens handlingsplan Rapport 2011:18

⁹ Regeringens skrivelse. Skr.2007/08:167. *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*.

¹⁰ *Polisanmälningar rörande människohandel för sexuella ändamål 2008–2010*, Rapport 2011:19, Brå

Liksom många andra myndigheter som rapporterat om offer för människohandel valde Brå att beskriva vuxna kvinnor och flickor tillsammans, varför det är svårt att utläsa vad som är relevant för barnen annat än när det gäller fällande domar.

Brå rapporterar att de 59 anmälningar rörande människohandel för sexuella ändamål som kom in till polisen under tiden 2008–2010 ledde till att sex personer åtalades. Av dessa fick fem en fällande dom. I samtliga ärenden var målsägande under 18 år.

År 2008 gjorde UNICEF tillsammans med Socialstyrelsen en kortfattad information för myndigheter och andra som kan komma i kontakt med barn utsatta för människohandel.¹¹ Skriften är framför allt ett utbildningsmaterial som ger kunskap om hur man kan identifiera barnen och tillgodose de rättigheter barnen har enligt vår lagstiftning, FN:s barnkonvention och andra internationella konventioner och protokoll. Skriften tar upp människohandel för alla ändamål, inte bara sexuella utan också tiggeri, kriminalitet med mera. UNICEF har även tagit fram en film om ett autentiskt fall av människohandel för kriminella ändamål där offret var en pojke.¹²

Kunskap om barnen finns också i polisutredningar och domar, varav flera har haft ett stort massmedialt genomslag. Det är ofta genom massmedia kunskap om barnens utsatta situation blir känd.

Det finns ingen statistik på hur många barn som är eller har varit utsatta för människohandel i Sverige. De siffror som finns bygger på antaganden och en hopräkning av de barn som förekommit i Rikspolisstyrelsen årliga rapportering till regeringen av polisutredningar, domar och underrättelser som rör prostitution och människohandel. Den årliga statistiken från Brå bygger på antalet anmälda brott som rör människohandel med barn för sexuella och andra ändamål, som kan vara stöld, tiggeri och arbete. Brå statistikför också anmälda brott som gäller andra sexualbrott mot barn.

Siffrorna i tabell 1 visar antalet anmälningar som de olika polisdistrikten rapporterat in till Brå från januari 2009 till och med mars 2012. Under denna tid kom det in 27 anmälningar till Brå om människohandel för sexuella ändamål och 50 anmälningar för andra ändamål, som kan vara kriminalitet, tiggeri eller arbete. Vad som hänt med anmälan, om den lagts ner eller lett till åtal, framgår inte.

Statistiken ger oss uppfattningen att människohandel mot barn inte berör så många barn i Sverige. Lyssnar man på professionella inom myndigheter och organisationer ser det emellertid något annorlunda ut. Detta har framgått på de utbildningar och konferenser som genomförts av bland andra UNICEF och samordningssekretariatet mot prostitution och människohandel för

¹¹ UNICEF (2008). *Kan det vara människohandel?* Reviderad version 2010.

¹² UNICEF (2010). *Bogdan – Kan det vara människohandel?* Ett underlag för diskussion om människohandel med barn i Sverige, /DVD/.

sexuella ändamål vid Länsstyrelsen i Stockholm inom ramen för regeringens handlingsplan. Vid dessa utbildningar har professionella, när det förstått vilka barn det handlar om, fått insikt om att man i kommun, myndighet eller organisation kommit i kontakt med svenska barn och barn med utländsk nationalitet som man kan misstänka har varit utsatta för olika typer av människohandel.

Tabell 1. Anmälda människohandelsbrott och sexualbrott mot barn.

Hela landet	Antal år 2009	Antal år 2010	Antal år 2011	Prel. första kvartalet år 2012
Utnyttjande av barn för sexuell posering inkl. grov posering	127	213	206	75
Köp av sexuell handling av barn under 18 år	150	233	131	24
Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	9	7	10	1
Kontakt med barn under 15 år i sexuellt syfte	99	187	182	31
Kontakt med barn under 15 år i sexuellt syfte Med flicka	82	157	155	24
Kontakt med barn under 15 år i sexuellt syfte Med pojke	17	30	27	7
Människohandel för andra ändamål ¹³	7	22	20	1

Köp av sexuell handling av barn under 18 år

Till och med den 31 mars 2005 avser brottet förförelse av ungdom. Från och med den 1 april 2005 avser brottet köp av sexuell handling av barn.

Kontakt med barn under 15 år i sexuellt syfte

Kontakt med barn i sexuellt syfte (BrB 6 kap 10a §) är ett nytt brott från och med 1 juli 2009.

Källa: Brottsförebyggande rådet

Okunskap och osäkerhet om kommunens ansvar har gjort att många av barnen inte identifierats och därför inte heller fått stöd och hjälp i den omfattning de har rätt att få. Det finns exempel där flickor och pojkar lämnats ut till vuxna personer utan att ansvarig myndighet har tagit reda på vilken relation personerna har till barnet och flickor och pojkar som tigger dagligen på tider då barn i Sverige ska gå i skolan.

Det finns också en osäkerhet när det gäller de svenska barn som döljer sig bakom statistik rörande brott som sexuell posering, köp av sexuell handling och kontakt med barn i sexuellt syfte, i flera domar med denna brottsrubricering har det förekommit betalning, transport och inhysning av barnet. Omständigheter som kan tyda på att barnet kan ha varit utsatt för människohandel.

¹³ I Brås statistik framgår inte för vilka andra ändamål barnet har varit utsatt för människohandel.

Målsättning för kartläggningen

Målsättningen för Länsstyrelsens nationella kartläggning av barn som misstänks vara utsatta för människohandel eller människohandelsliknande brott har varit att:

- få fram en så tillförlitlig siffra som möjligt på hur många svenska och utländska barn som under tiden 2009–2011 varit aktuella i kommuner, myndigheter och organisationer och där man fastställt eller misstänkt människohandel eller människohandelsliknande brott mot barnet
- sammanställa information om barnen vad gäller situation, brottsutsatthet, vilka åtgärder som vidtagits för att hjälpa barnen i enlighet med socialtjänstlagen, om brott mot barnen polisanmälts och om deras rättigheter enligt FN:s barnkonvention och andra internationella dokument har tillgodosetts.

Analys, slutsatser och förslag

Nationella samordningssekretariatet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål på Länsstyrelsen i Stockholm har tagit initiativet till den här nationella kartläggningen. Det är första gången som samtliga kommuner i Sverige tillfrågats om de har kommit i kontakt med barn som är offer eller misstänks vara offer för människohandel. Studiens syfte är att få en samlad bild av barn som har kommit i kontakt med den kommunala socialtjänsten och med andra verksamheter under åren 2009–2011.

Kartläggningen bygger på information som har samlats in genom:

- en enkät till samtliga kommuner, relevanta myndigheter och organisationer
- intervjuer med de som i enkäten uppgivit att de kommit i kontakt med barn som man vet eller misstänker kan vara utsatta för människohandel eller människohandelsliknande brott 2009–2011
- sammanställning av domar under åren 2009–2011

Hur många barn är utsatta?

Totalt 166 barn var registrerade i enkäten som har besvarats av 75 procent av landets samtliga kommuner och 14 andra myndigheter och organisationer. Totalt 13 procent (39 kommuner) av alla kommuner svarade ”ja” på frågan om de har kommit i kontakt med barn som de misstänker är offer för människohandel eller människohandelsliknande brott under perioden 2009–2011. Bland de kommuner som svarade ”ja” finns två storstadskommuner, Stockholm och Göteborg, samt en jämn fördelning mellan medelstora och små kommuner.

Intervjuer genomfördes sedan med totalt 36 kontaktpersoner från 33 kommuner och tre frivilligorganisationer. De förmedlade tillsammans kunskaper om minst 137 barn som de kommit i kontakt med.¹⁴ I nästan alla fall beskriver kontaktpersonerna att de *misstänker* att barnen är offer för människohandel. De har inte ansett att de har tillräckligt underlag för att säga att de *vet* att de är offer.

Kommunernas uppgifter i kartläggningen ger en god uppskattning av hur många barn som socialtjänsterna i landet anser att de kommit i kontakt med under den aktuella perioden. Hur många barn i samma situation som inte upptäckts av socialtjänsten ger kartläggningen inga uppgifter om. Inga andra

¹⁴ En grupp med barn som har registrerats som ett barn, då ingen uppgift finns hur många barn som ingick i gruppen.

myndigheter än den kommunala socialtjänsten har lämnat uppgifter om att de känner till barn som misstänks vara utsatta för människohandel.

Från Migrationsverkets statistik¹⁵ för åren jan 2009– mars 2011 framkommer att 461 ensamkommande asylsökande barn försvann, varav 389 var pojkar och 72 var flickor. Av dessa har 75 dykt upp i en annan kommun och 52 har försvunnit ut ur landet. Övriga 334 finns det ingen annan information om, annat än att de är försvunna. Det finns anledning att misstänka att ensamkommande asylsökande barn kan vara utsatta för människohandel i större utsträckning än vad som framkommit i kartläggningen.

Den kommunala socialtjänsten har i enkäten registrerat 119 barn. Alla utom ett av dessa barn var registrerade som utländska medborgare. De tre frivilligorganisationerna Rädda Barnen, Ersta Diakonisällskap och Stadsmissionen har svarat att de har kommit i kontakt med 47 barn, nästan alla svenska, som i stor utsträckning varit föremål för socialtjänstens insatser¹⁶.

Trots stora utbildningsinsatser riktade mot socialtjänsten och andra myndigheter och organisationer finns det bristande kunskap om hur man ska upptäcka människohandel hos svenska barn och utländska barn.

Utländska barn

Socialtjänstens dokumentation är bristfällig

I intervjuerna har det framkommit att det finns brister i socialtjänstens dokumentation. När det krävs snabba ingripanden och när barnen har försvunnit innan ett ingripande har skett blir dokumentationen bristfällig. Denna situation har uppstått i flera av de ärenden som beskrivs i kartläggningen. Barnen har inte registrerats och en anmälan har inte upprättats.

Handläggarnas information i intervjuerna bygger till stor del på muntliga uppgifter. De uppger att det finns svårigheter att hitta information om barnen. Orsakerna till det är, enligt handläggarna, många personalbyten och ändrade datasystem som gör det svårt att få fram akter och tidigare dokumenterad fakta.

Flera enkäter är besvarade av handläggare på socialjouren. De har lämnat information om vad som hänt i den akuta situationen. I den beskrivningen finns lite eller ingen information om vad som hänt barnet om och när socialjouren överfört barnet till en handläggare inom socialtjänsten i den kommun där barnet vistats.

¹⁵ Källa Migrationsverket

¹⁶ Se Tabell 2 Sammanställning av enkätsvaren

I kontakten med handläggarna framgår det inte om den bristfälliga dokumentationen beror på tidspress, otydlighet i rekommendationer eller okunskap. Därför är det viktigt att socialtjänstens dokumentationsskyldighet förtydligas när det gäller barn som vistas tillfälligt i kommunen.

Beskrivning av barnen

Antalet utsatta barn som genom socialtjänsterna har identifierats i den här kartläggningen är högre än vad som varit känt tidigare.¹⁷ Totalt har socialtjänsten kommit i kontakt med minst 119 barn och intervjuerna har gett en samlad information om 102 av dessa.

Både pojkar och flickor är utsatta

Bilden av barn utsatta för människohandel förändras i och med denna kartläggning. Socialtjänsten har kommit i kontakt med ungefär lika många flickor som pojkar. Det betyder att både pojkar och flickor är utsatta.

I regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (Skr 2007/08:167) fördelades medel till projekt och utbildningar inom många myndigheter och organisationer under tiden 2009–2010. De var med något undantag alla inriktade på människohandel för sexuella ändamål, där fokus låg på kvinnor och flickor.

Vård och stödinsatser samt boenden riktade till pojkar bör utvecklas för att tillgodose målgruppens behov.

Andra ändamål än sexuella är vanligast¹⁸

De flesta barnen misstänks vara utnyttjade för andra ändamål än sexuella. Det rör sig om stöldbrott, tiggeri och arbete. Majoriteten av pojkarna utnyttjas för människohandel där de begår stöldbrott. De flesta flickorna utnyttjas för människohandel för sexuella ändamål, men också för stöld och tiggeri. Det finns även pojkar som har utnyttjats för sexuella ändamål. (Se diagram 5).

Kontaktpersonerna har gett information om att några barn misstänks vara utnyttjade av människohandel på flera sätt. Det är troligt att det gäller fler barn. Om människohandel i grunden handlar om att tjäna så mycket pengar som möjligt så finns det anledning att tro att ändamålet kan variera beroende på vad som är lönsamt. Därför riskerar barnen att bli utnyttjade av flera orsaker.

I likhet med regeringens satsning mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål via regeringens handlingsplan (Skr 2008/08:167) förutsätter arbetet mot människohandel för andra ändamål en likvärdig satsning av resurser. Det uppdrag som gavs till Länsstyrelsen i Stockholms län gällande nationell samordning, utveckling av stödprogram samt tryggare

¹⁷ Se Tabell 1

¹⁸ Se Diagram 5 Typ av människohandel efter kön

återvändande för barn utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål, bör således utvidgas till att innefatta alla former av människohandel.

Många barn är EU-medborgare¹⁹

Det framkommer att drygt en tredjedel av barnen är EU-medborgare, det vill säga barn som har rätt att komma till Sverige med förälder under en begränsad tid.

Det krävs ett förtydligt ansvar inom EU för att förhindra att barn hamnar i situationer som beskrivs i kartläggningen. Genom en starkare samordning inom EU med väl fungerande, upparbetade nätverk, mer kunskap om barnens situation och snabba kontaktvägar kan det vara möjligt.

De flesta vistas i Sverige utan vårdnadshavare²⁰

Kartläggningen visar att de flesta barnen vistas i Sverige utan vårdnadshavare. Socialtjänsten kan identifiera biologiska föräldrar hos endast cirka 12 procent av barnen. Mer än dubbelt så många barn var i landet med vuxna som inte var deras föräldrar och cirka 15 procent var helt ensamma.

Den största gruppen barn, nästan en tredjedel, av de som vistas i Sverige utan vårdnadshavare är ensamkommande asylsökande barn. Bättre utredningarna och omhändertaganden av barnen bör minimera risken att barnen försvinner utan att socialtjänsten vet med vem och vart de försvunnit.

Små barn kan vara offer för människohandel²¹

Barnen som kontaktpersonerna beskriver är barn i alla åldrar. En fjärdedel är 12 år eller yngre och de yngsta är 3 år. Mer än hälften är 15 år eller yngre.

De minsta barnen, 12 år och yngre, har i de flesta fall utnyttjats som redskap när de vuxna har begått stölder. Några har utnyttjats i tiggeri. Fem av de 25 barn som var 12 år eller yngre var här med minst en vuxen där man konstaterat föräldraskap. De övriga barnen har varit här med vuxna som sagt att de inte är föräldrar eller med vuxna som säger att de är föräldrar men kan inte identifiera sig som detta.

Socialtjänsten har kommit i kontakt med barnen när de vuxna grips för stöld. Mer än hälften av barnen under 12 år har omhändertagits enligt lagen om vård av unga (LVU) men de flesta har försvunnit innan omhändertagandet har kunnat verkställas.

¹⁹ Se Diagram 4 Barnens nationalitet eller medborgarskap

²⁰ Se Diagram 6 Barnens sociala situation när de får kontakt med socialtjänsten

²¹ Se Diagram 3 Barnens ålder

Några barn har placerats i familjehem men har lämnats ut till föräldrarna när de har kommit för att hämta barnen. I ett fall har föräldrarna varit i ett annat land med andras barn och begått stölder. När föräldrarna upptäcker att deras egna barn är omhändertagna åker de till Sverige och begär att få ta med sig barnen, vilket de också får.

Socialtjänsten vet i de flesta fall inte vilken relation barnet har till den vuxne som finns med barnet. Det framkommer ingen information om var barnet bor eller hur barnet bor.

Socialtjänsten bör få tydliga riktlinjer i arbetet med barn där misstanke finns att de är utsatta för människohandel för alla ändamål särskilt viktigt är att ta fram riktlinjer för barn som vistas tillfälligt i landet. Det är viktigt att upptäcka de små barnen och utveckla kunskap om de familjestrukturer som dessa barn lever i.

Ensamkommande asylsökande barn

Knappt en tredjedel av barnen som misstänktes vara utsatta för människohandel var ensamkommande och asylsökande. De var alla boende i kommunala hem för vård och boende (HVB) eller familjehem. Barnen kan delas upp i två grupper. I den ena gruppen ingår de barn som varit utsatta för människohandel i Sverige och i den andra barn som utsatts för människohandel på väg till Sverige.

I vissa fall har personalen anat att barn har haft kontakt med någon som styr över vad de ska göra i Sverige. En orsak till barnets handlande kan vara att det är utsatt för hot mot sig själv eller mot någon familjemedlem. Barnet kan gå i allians med en eventuell gärningsman och känner då mer lojalitet mot den personen än någon annan vuxen som det har kommit i kontakt med. Barnet spelar sin roll som ensamkommande enligt reglerna så länge det krävs. När det finns risk för upptäckt eller när barnets närvaro krävs någon annanstans så måste barnet försvinna. Sannolikheten att barnet ska hittas är liten, speciellt som många barn snabbt efter försvinnandet avskrivs på Migrationsverket. Därmed slutar också polisen aktivt att söka efter barnet.

Risken finns att de ensamkommande asylsökande barnen som finns med i den här kartläggningen bara är toppen på isberget. Under perioden från och med 2009 till mars 2011 försvann drygt 300 barn medan de fortfarande befann sig i asylprocessen.

Andra asylsökande barn har varit utsatta för människohandel på väg till Sverige. Barnen har innan de kommit till Sverige, under lång tid, transporterats runt i flera länder och utnyttjats för människohandel för sexuella ändamål. Av intervjuerna framgår att barnen i denna grupp är svårt traumatiserade och i behov av stöd och behandling och kvalificerade boenden.

Några barn har efter ett tag i boendet berättat om vad de har varit med om. De har då fått insatser i form av råd, stöd och behandling. Dessa boenden är

goda exempel och värda att följa upp. Vad är det i deras omhändertagande som gör att barnen börjar prata och börjar bearbeta det de har varit med om?

Många ensamkommande barn söker asyl i Sverige varje år. Barnen har ofta varit utsatta för våld och övergrepp. I kartläggningen framkommer att för ett visst antal barn fortsätter övergreppen efter att de kommit till Sverige. Det behövs mer kunskap om ensamkommande asylsökande barn som kan vara utsatta för människohandel i Sverige.

En första insats kan vara att göra en liknande studie som denna, men riktad mot boenden för ensamkommande asylsökande barn, både kommunala och privata.

Det behövs utbildningsinsatser till socialtjänst och boenden om hur barnen ska upptäckas. HVB-boenden och familjehem behöver utbildning och resurser för att kunna ta emot traumatiserade barn.

Asylsökande barn tilldelas en god man. Gode männen behöver utbildning om hur de ska identifiera signaler i barnets handlande som kan peka på människohandel. Det behövs även kunskap kring hur denna information ska hanteras utifrån vad som är bäst för barnet.

Många omhändertats enligt LVU

Mer än hälften av barnen i kartläggningen har omhändertagits enligt lagen om vård av unga (LVU),²² de flesta i Stockholm och Göteborg. Två tredjedelar av barnen som har omhändertagits misstänks ha varit utsatta för människohandel för andra ändamål än sexuella, i dessa fall stöld.

Det är i de flesta fall socialjouren i den kommun där barnet vistas som agerar vid ett omhändertagande. Det sker i många fall i samband med att barnet grips av polisen för att de begått ett brott. Flickor som utnyttjats för sexuella ändamål har kommit i kontakt med socialjouren eller, i storstäderna, med prostitutionsgruppen.²³ Det ger indikationer på att alla kommuner behöver utveckla någon form av akut omhändertagande där samarbetet med polisen är en viktig del i arbetet. I nästan alla LVU omhändertaganden finns en polisanmälan.

När barnen har identifierats som misstänkt utsatt för människohandel har i de flesta fall en utredning öppnats. Den vanligaste insatsen är ett omedelbart omhändertagande av barnet. Det innebär att det ska finnas boenden som är anpassade till dessa barn, vilket är svårt att hitta i Sverige idag. Utredningen kan inte fullföljas och omhändertagandet upphör. I stället försvinner barnen i samband med placeringen eller strax efter att placeringen är gjord.

Den stora utmaningen för socialtjänsten är därför att utveckla metoder för att möta den här gruppen av barn. En målsättning när det gäller de större

²² Se Diagram 7. Socialtjänstens insatser vad gäller de barn där utredning öppnats enligt socialtjänstlagen (SoL § 11:1)

²³ Specialiserad enhet inom socialtjänsten i Stockholm, Göteborg och Malmö

barnen är att de själva ska känna behov av förändring och ges möjlighet till att i ett längre perspektiv göra ett val. Det innebär ett bemötande som skapar trygghet och förtroende. Om ett omhändertagande måste göras initialt för att skydda barnet så ska det finnas resurser i boendet som är riktade till barnets speciella behov. Det behövs boenden med utrednings- och behandlingsresurser, kulturkompetens och tolkar.

Barnen försvinner

I kartläggningen framkommer data som visar att många barn försvinner, se diagram 10, Barn som är kvar i Sverige, återvänt eller försvunnit.

Majoriteten av de barn som har registrerats av kommunerna vistas tillfälligt i landet och nästan hälften av barnen har försvunnit utan att någon vet vart de tagit vägen.

Socialtjänsten har i de flesta fall reagerat när de upptäckt barnen. De har öppnat en utredning enligt socialtjänstlagen (SoL § 11:1) för de flesta barn som de kommit i kontakt med. Dessutom har en polisanmälan gjorts för drygt en tredjedel av barnen. Problemet är att de har försvunnit innan utredningen påbörjats eller avslutats.

Det krävs ett nära samarbete med rättsväsende och andra nyckelaktörer i samband med att ett barn som misstänks vara utsatt för människohandel upptäcks. En gemensam riskbedömning av barnets situation behöver göras initialt, utifrån vilken hotbild som kan finnas runt barnet, i samband med att barnet upptäcks.

Risken för att barnen försvinner kan minskas genom samarbete med andra myndigheter och organisationer, kunniga handläggare, bra bemötande och omhändertagande i anpassade, trygga och skyddade boenden. Det behövs mer kunskap om hur utsatta barn knyter an och känner solidaritet med personer som utsätter dem för brott (det så kallade Stockholmssyndromet).

Brister i stöd och planering vid återvändande

Knappt en fjärdedel av barnen har återvänt till sitt hemland eller till annat land. Det finns brister i hur detta återvändande går till. I endast fyra fall (av 19) har det funnits en process som skulle kunna beskrivas som ett mer planlagt och systematiskt stöd i återvändandet. Dessa brister kan exempelvis ha resulterat i att barn har försvunnit på vägen hem eller att de återigen har satts in i handeln, det vill säga återtrafikerats.

I Socialstyrelsens utbildningsmaterial (2011) "Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga" sid 104, står att det behövs insatser för att stödja ett tryggt återvändande i syfte att barn inte ska utsättas för fortsatt sexuell exploatering och för att garantera barnets egen och dennas familjs säkerhet. I samma material framgår också att ett barn inte får avvisas från Sverige utan att det är säkerställt att en vårdnadshavare, annan anhörig, ansvarig myndighet eller institution kan ta emot barnet vid ankomsten och tillförsäkra henne eller honom god

omvårdnad²⁴. Sverige har vidare att följa ett antal internationella överenskommelser vad gäller minderårigas återvändande i allmänhet, och människohandelsutsatta i synnerhet²⁵.

Länsstyrelsen i Stockholms län har ett nationellt regeringsuppdrag att samordna och skapa insatser för att personer, inklusive minderåriga utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål tryggare ska kunna återvända till sina hemländer. Inom ramen för detta arbete har bland annat allmänna riktlinjer för återvändande tagits fram där myndigheter och andra aktörer kan få tips och råd om vad man ska tänka på vid ett återvändande av barn²⁶. Länsstyrelsen har dock funnit att till exempel socialtjänsterna har, och fortsatt kommer att ha, begränsade möjligheter att uppfylla de krav man kan ställa på stöd i återvändande för människohandelsutsatta barn. Detta beror bland annat på att internationellt assisterat återvändande är komplicerat samt något man utanför storstäderna har mycket begränsad erfarenhet av och kunskap om. I dag är det också svårt för socialtjänsten, om inte omöjligt, att täcka kostnader för insatser i samband med återvändandet om det skulle bli kostsamt. Uppgifter i den här kartläggningen understryker det.

I syfte att komma tillrätta med dessa brister har Länsstyrelsen därför inlett ett pilotprojekt tillsammans med Internationella migrationsorganisationen (IOM) i Helsingfors. Genom projektet, ska svenska myndigheter och organisationer kunna få råd och stöd av IOM i hur man genomför återvändandet. Därmed kommer såväl vuxna som minderåriga att kunna erbjudas ett stöd i återvändandet före hemresa, under hemresan samt en tid efter hemkomst²⁷. Då Länsstyrelsen idag har mandat att arbeta mot människohandel för sexuella ändamål, riktar sig återvändandeprojektet enbart till de som utsatts för sexuell exploatering. Kartläggningen visar dock tydligt att många barn också är utsatta för andra ändamål. Det är därför viktigt att Länsstyrelsens mandat utvidgas så att även barn utsatta för andra ändamål kan få stöd och hjälp i projektet.

²⁵ I Europarådets konvention om bekämpande av människohandel framgår det i artikel 16.7 att barn som är brottsoffer inte ska återsändas till en stat om en risk och säkerhetsbedömning tyder på att ett sådant återvändande inte skulle vara bäst för barnet. I ”Återvändandedirektivet” om förfarande för återvändande av tredjelandsmedborgare framgår av artikel 10.2 att innan myndigheter i en av EU:s medlemsstater avlägsnar ett ensamkommande barn, ska de försäkra sig om att barnet kommer att överlämnas till en familjemedlem, en utsedd förmyndare eller en lämplig mottagningsenhet i mottagarlandet (2008/115/EG). I EU-direktivet om förebyggande och bekämpande av människohandel framgår det i skäl 23 att särskild uppmärksamhet bör ägnas ensamkommande barn som fallit offer för människohandel eftersom de behöver specifik hjälp och specifikt stöd på grund av sin särskilda utsatthet. Det står vidare att man bör så snabbt som möjligt fatta beslut om framtiden för varje ensamkommande brottsoffer som är barn i syfte att finna varaktiga lösningar utifrån en individuell bedömning av vad som är barnets bästa, vilket bör komma i främsta rummet. En varaktig lösning kan vara återsändande och återintegrering till ursprungslandet (2011/36/EU).

²⁶ Länsstyrelsen i Stockholms län (2011) *Nationella riktlinjer för arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*, s. 33-41. Se vidare: <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/jamstallldhet/prostitutionochmanniskohandel/Pages/tryggare-atervandande.aspx>

²⁷ Se vidare information: <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/jamstallldhet/prostitutionochmanniskohandel/Pages/tryggare-atervandande.aspx>

Vistelsekommunens ansvar

Det finns inom socialtjänsten osäkerhet om vilket ansvar kommunen har mot barn med utländsk bakgrund som tillfälligt vistas i kommunen. Den rekommendation som finns är skriven i Socialstyrelsens utbildningsmaterial ”Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga” (2011). Där står:

För barn som är utlänningar och som vistas i Sverige men saknar hemvist i landet eller som vistas här illegalt (dvs. håller sig undan avvisning eller utvisning, eller befinner sig i Sverige utan att ha ansökt om nödvändiga tillstånd för att vistas här (så kallade papperslösa), ansvarar den kommun där utlänningen vistas. I dessa fall är det alltså vistelsekommunen som prövar ansökan om biståndsinsatser. Dessa kan komma att begränsas till insatser i en akut nödsituation.

[...]

Detta kan till exempel handla om att ordna en biljett hem eller hjälp med akuta insatser som inte kan avvakta. När det gäller barn ska socialnämnden särskilt ta hänsyn till vad barnets bästa kräver.

Av de 102 barn som kommunerna lämnat uppgifter om så vistas de flesta tillfälligt i Sverige utan vårdnadshavare. Informationen om barnen visar att de lever med en svår social problematik och tillsammans med vuxna personer som utnyttjar dem på olika sätt. Att begränsa insatserna till akuta åtaganden kan i dessa fall inte vara i överensstämmelse med barnets bästa.

Det behövs nya riktlinjer som överensstämmer med den verklighet som barnen lever under och som följer bestämmelserna i FN:s barnkonvention och andra internationella dokument.

Socialstyrelsen i samarbete med nationella samordningssekreteriatet vid Länsstyrelsen i Stockholms län bör få i uppdrag att skriva fram ett meddelandeblad som förtydligar kommunens ansvar vad gäller akut omhändertagande, utredning, insatser och återvändande för barn som vistas tillfälligt i Sverige och som är misstänkta offer för människohandel.

Nationell samordning

Det nationella samordningssekreteriatet vid Länsstyrelsen i Stockholm har idag uppdraget att samordna myndigheter och organisationer i arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Dessutom ska stödprogram för boende utvecklas och program för tryggare återvändande tas fram – arbeten som båda är pågående. Arbetet mot prostitution och människohandel när det gäller barn bör kompletteras med vidare forskning, kartläggning och metodutveckling vilket förutsätter ytterligare resurser till relevanta aktörer.

Vid ett eventuellt bildande av ett nationellt center mot prostitution och människohandel bör samtliga dessa funktioner ingå.

Statlig finansiering

Barnen som redovisas i kartläggningen har befunnit sig i kommuner runt om i Sverige. Det är troligtvis ganska slumpmässigt var barnet hamnar. Socialtjänstens ansvar att aktivt hjälpa barnet till en förändring kan kräva stora ekonomiska insatser för den kommun där det aktualiserats. Det finns en risk att kommuner med små ekonomiska marginaler väjer för att ta på sig dessa utgifter. När det gäller de ensamkommande asylsökande barnen så ersätts kommunens utgifter för barnet av statliga medel. En liknande nationell finansiering bör finnas för de utländska barn som tillfälligt vistas i Sverige och där misstanke finns att de är utsatta för människohandel.

Regionala stödfunktioner till kommunerna, att använda i enskilda ärenden, bör utvecklas. Dessa kan inordnas under några statligt finansierade barnhus med särskild kompetens kring barn som är misstänkt utsatta för människohandel.

Svenska barn

De svenska barnen i kartläggningen har identifierats genom kontaktpersoner inom andra verksamheter än kommunernas socialtjänst, i detta fall tre frivilligorganisationer som arbetar med utsatta barn på olika sätt.

De tre organisationerna har tillsammans kommit i kontakt med sammanlagt 35 barn, varav 29 är flickor och 6 är pojkar. Fyra barn har utländsk nationalitet men alla barnen har sin hemvist i Sverige. Barnen misstänks alla vara utsatta för människohandel för sexuella ändamål.

De flesta av de barn som kontaktpersonerna ger information om har varit utnyttjade under lång tid och övergreppen har börjat tidigt. Det är i flera fall någon till barnen närstående som begår övergrepp mot barnet för att sedan förmedla barnet till andra för sexuell exploatering. Flera barn har i tidig ålder varit utsatta för sexuellt våld med människohandelsliknande inslag.

De flesta barnen har utretts av socialtjänsten och varit föremål för många olika insatser²⁸. I de flesta fall har den sexuella utsatthet som barnet upplevt i tidig ålder inte upptäckts. Flera av barnen har när de blivit äldre utvecklat ett sexuellt gränsöverskridande beteende som lett till att de blivit omhändertagna enligt LVU på grund av eget beteende. Några barn gick i behandling och andra fick råd och stödinsatser. Flera har på grund av sitt sexuellt utagerande beteende hamnat i människohandelsliknande situationer.

Barnens agerande har troligtvis varit direkt kopplat till de tidiga sexuella övergrepp som barnen utsatts för.

Doktorand Linda Jonsson har intervjuat pojkar och flickor som skadat sig genom sex.²⁹ Det är ungdomar som tar upprepade sexuella risker på och

²⁸ Se Diagram 12. Insatser

²⁹ *Unga som skadar sig genom sex*. Linda Jonsson och Åsa Lundström Mattsson, Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2012

utanför nätet. De liknar de barn som beskrivs i Länsstyrelsens intervjuer med kontaktpersonerna och i de relaterade domarna.

I en annan intervjustudie av Linda Jonsson och Carl Göran Svedin³⁰ med elva unga kvinnor i ålder 15–25 år som sålt sex online beskrev de unga att de sökte uppmärksamhet, att de ville bli sedda och bekräftade som anledning till att de sålde sex. De beskrev ett förakt mot sig själva. Det framgick också att tidigare sexuella övergrepp spelat en avgörande roll för inträde i sexsäljandet. Flera beskrev att de sålde sex för att stå ut med negativa känslor, för att slippa ångest och jämförde att sälja sex med att skära sig. En del beskrev att de sökte sig till sexuella kontakter som innebar våld.

När barn och unga personer tar så stora sexuella risker ges också möjlighet för personer att utnyttja det. Kontaktpersonerna i vår kartläggning informerar om barn som fått kontakt med män via nätet. När de gjort upp om att träffa mannen och kommer till mötet så finns där många män som ska ha sex med barnet. En annan beskriver en situation när barn blir fotograferade och att bilder sedan sprids, säljs eller används i utpressande syfte mot barnen.

I de domar som sammanställts i kartläggningen, och som berör svenska flickor, så har brottet inte bedömts som människohandel trots att gärningsmannen eller männen gjort vinster i form av pengar eller sociala vinster genom att arrangera ”gang-bang party” eller ta fram bilder av sexuella övergrepp på barnen. Ännu finns inget känt svenskt rättsfall där en dom på människohandel för sexuellt utnyttjande har dömts ut när ett svenskt barn har varit inblandat.

När barnen i denna studie börjar berätta om sin utsatthet är de i vissa fall omhändertagna och placerade på ett kvalificerat behandlingshem eller har själva sökt hjälp utanför socialtjänsten. De har då kommit i kontakt med vuxna personer som lyssnar och vågar ställa fråga också om det mest förbjudna.

Det är otvivelaktigt så att de barn som beskrivits i detta avsnitt finns aktuella inom socialtjänst, barnpsykiatri, på SIS-institutioner och andra boenden runt om i hela vårt land. Ända så var det bara en kommun som registrerade ett svenskt barn som misstänkt offer för människohandel när frågan ställdes i enkäten.

För att förhindra att dessa utsatta barn faller mellan stolarna behöver socialtjänsten mer kunskap om vikten av tidiga insatser, utredningsmetodik och högkvalificerad råd och stöd verksamhet och boenden.

³⁰ *Online är jag någon annan... Unga kvinnor med erfarenhet att sälja sexuella tjänster online.* (Jonsson L & Svedin CG, 2012). Delrapport nr 8 ur Prostitutionen i Sverige, Linköpings Universitet

Få barn har fått sin sak rättsligt prövad

Vid genomgången av de domar som redovisats i Rikspolisstyrelsens rapportering under tiden 2009–2011 framgår det att få barn har fått sin sak rättsligt prövad. Tio domar som berör 14 barn ha varit aktuella under den tid som kartlagts.

I sex av domarna yrkar åklagaren på att gärningsmannen eller gärningsmännen ska dömas för människohandel.

I två av de sex domarna blir gärningsmannen dömd för människohandelsbrott för sexuella ändamål och i en döms gärningsmännen för människohandel för andra ändamål, i detta fall stöld.

I två domar där åklagaren yrkat på människohandel för andra ändamål, som stöld och tiggeri, lades åtalet ner i tingsrätten. I en dom ändrades åtalet människohandel i tingsrätten till försök till våldtäkt.

I kartläggningens intervjudel uppger kontaktpersonerna att polisanmälan finns i 68 fall. En översyn över lagstiftning och rättstillämpning behöver göras med utgångspunkt från att så få av de polisanmälda fall där misstanke finns om att barn utsatts för människohandel leder till åtal och fällande dom.

Barnets rätt behöver stärkas i den rättsprocess som barnet genomgår när det är misstänkt utsatt för människohandel och människohandelsliknande brott.

Länsstyrelsens förslag

Ökat nationellt stöd för barn utsatta för människohandel

Kartläggningen visar på ett behov av riktade uppdrag och resurser gällande barn utsatta för människohandel. I likhet med regeringens satsning mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål via regeringens handlingsplan (Skr 2008/08:167) förutsätter arbetet mot människohandel med barn för andra ändamål en likvärdig satsning av resurser. En del i detta är att innefatta alla former av människohandel i de uppdrag som i och med handlingsplanen gavs till Länsstyrelsen i Stockholms län gällande nationell samordning, utveckling av stödprogram samt tryggare återvändande.

En annan del är ytterligare satsningar på forskning, metodutveckling, kunskapsinsamling och kartläggningar gällande barn utsatta för människohandel och människohandelsliknande brott. Dessa funktioner bör likaså ingå i ett eventuellt framtida nationellt center.

En nationell statlig finansiering bör finnas för alla utländska barn utsatta för människohandel i likhet med den statliga finansiering som går till ensamkommande asylsökande barn.

Tydligare riktlinjer till socialtjänsten

Socialstyrelsen, i samarbete med nationella samordningssekreteriatet mot prostitution och människohandel vid Länsstyrelsen i Stockholm, bör få ett uppdrag att skriva ett meddelandeblad som förtydligar kommunens ansvar gällande alla barn som är misstänkta offer för prostitution och människohandel för alla ändamål. Detta gäller framför allt i samband med akut omhändertagande, utredning och stödinsatser, däribland stöd i återvändande. I detta meddelandeblad bör också kommunens dokumentationsskyldighet klargöras.

Kompetensutveckling och förbättrat samarbete

Kartläggningen visar på behov av att förbättra upptäckt och identifiering av utsatta barn. Socialtjänsten behöver mer kunskap i att tidigt upptäcka barnets utsatthet och om vikten av tidiga insatser. Det behövs kompetensutveckling, inklusive kunskap om riskbedömning, för att garantera ett bra bemötande och omhändertagande och för att minska risken för att barnen försvinner eller ramlar mellan stolarna.

Det behövs vidare ett förstärkt samarbete mellan socialtjänst, rättsväsende och andra nyckelaktörer i samband med att ett barn misstänkt offer för människohandel upptäcks. Möjligheten att utveckla regionala stödfunktioner till kommunerna, att använda i enskilda ärenden, bör utredas. Dessa kan förslagsvis inordnas under några statligt finansierade barnahus med särskild kompetens kring barn som är misstänkt utsatta för människohandel.

Kvalificerade och specialiserade boenden

Kartläggningen visar att det behövs boenden med utrednings- och behandlingsresurser, kulturkompetens och tolkar som är riktade till flickor och pojkar. Länsstyrelsen har tittat på en möjlig struktur, i form av ett nationellt stödprogram med regionala kvalificerade och specialiserade boenden för barn utsatta för människohandel. Det krävs ytterligare resurser för att implementera stödprogrammet på några boenden.

Motverka att barn försvinner

Det finns dessutom behov av att utveckla metoder för att minska risken att barn utsatta för människohandel försvinner, såsom rutiner gällande samarbete och samverkan mellan socialtjänst, polis, gode män och Migrationsverket med flera.

Många ensamkommande asylsökande barn försvinner från sina boenden. En insats kan vara att göra en studie riktad mot boenden för ensamkommande asylsökande barn, både kommunala och privata för att kartlägga vad som sker i samband med barns försvinnande.

Stärka barns rätt i rättsprocessen

Barnets rätt behöver stärkas i den rättsprocess som barnet genomgår när det är misstänkt utsatt för människohandel och människohandelsliknande brott.

En översyn över den polisiära eller rättsliga hanteringen av polisanmälda brott där misstanke finns att barn utsatts för människohandel och människohandelsliknande brott för att klargöra varför så få barn får sin sak rättsligt prövad.

Översyn av lagstiftningen

En översyn över lagstiftning och rättstillämpning behöver göras med utgångspunkt från att så få av de polisanmälda fall där misstanke finns om att barn utsatts för människohandel leder till åtal och fällande dom.

Starkare samordning inom EU

Det krävs ett gemensamt ansvar inom EU för att förhindra att barn hamnar i situationer som beskrivs i kartläggningen. Genom en starkare samordning inom EU med väl fungerande, upparbetade nätverk, mer kunskap om barnens situation och snabba kontaktvägar kan det vara möjligt.

Metod

Kartläggningens datainsamling har skett genom:

- en webbaserad enkät som har skickats till landets samtliga kommuner, relevanta myndigheter och organisationer för att få kunskap om de har kommit i kontakt med barn som de vet har varit utsatta eller som de misstänker har varit utsatta för människohandel eller människohandelsliknande brott under tiden 2009–2011,
- intervjuer med de kommuner, myndigheter och organisationer som svarat ja på frågan att man har kommit i kontakt med barn som de vet har varit utsatta eller som de misstänker kan ha varit utsatta för människohandel eller människohandelsliknande brott under tiden 2009–2011,
- genomgång av domar under åren 2009–2011 med fokus på barnets situation, barnets utsatthet, åtal som väckts mot gärningsmannen och den slutliga domen.

Enkätundersökningen

Enkätens huvudsyfte är i första hand att uppskatta antalet barn med människohandelsproblematik som Sveriges kommuner, andra myndigheter och organisationer, kommit i kontakt med under år 2009–2011.

Ett missiv (bilaga 1) har bifogats enkäten som beskriver undersökningens syfte och vilka barn som de ska identifiera. I missivet framgår också att enkäten som skickas till kommunerna bör besvaras av en chef eller handläggare inom socialtjänsten som har erfarenhet av barn i utsatta situationer. Till missivet har också olika exempel på barn som är eller misstänks vara utsatta för människohandel eller människohandelsliknande brott bifogats (bilaga 2).

I missivet finns inte definierat vad som krävs för att man ska ”veta” att ett barn är offer för människohandel eller människohandelsliknande brott. Det blir därför handläggarna i kommunen, på myndigheten eller i organisationen som får göra en egen subjektiv bedömning av barnets situation. De får emellertid en viss ledning i de exempel som bifogats enkäten.

Enkäten är webbaserad och konstruerad så att de som svarar nej på frågan ”har ni i er kommun kommit i kontakt med barn som ni vet eller misstänker är offer för människohandel eller människohandelsliknande brott” registreras som nej-svar och de får inga ytterligare frågor.

Om handläggarna svarat ja på frågan om de känner till att det funnits barn som är offer eller misstänks vara offer för människohandel i kommunen

anger de hur många de vet och hur många de misstänker. Enkäten fortsätter sedan med ytterligare frågor (se bilaga 3).

Utskick av enkät

Ambitionen har varit att alla kommuner i Sverige ska nås av enkäten antingen via den kommunala socialtjänsten eller via någon annan myndighet eller organisation i kommunen eller regionen.

Enkäten har skickats ut till samtliga kommuners officiella mailadress. I missivet (se bilaga 1) uppmanas kommunerna att svara inom fyra veckor senast den 30 mars 2012. Enkäten låg öppen på webben även efter detta datum. I början av maj hade 43 procent av kommunerna besvarat enkäten. En påminnelse skickades ut till de kommuner som inte svarat och den 30 juni stängdes enkäten.

Förutom till kommunerna har enkäten också skickats ut via Länsstyrelsernas gemensamma arbetsgrupp mot människohandel och prostitution (LAMP), med en uppmaning till dem att vidarebefordra den till kommunernas socialchefer för att möjliggöra större kännedom om enkäten i kommunerna.

Enkäten har även skickats till andra myndigheter och organisationer som kan ha kommit i kontakt med barn som utsatts för människohandel eller där misstanke finns³¹. Urvalet av myndigheter och organisationer har gjorts av utredaren utifrån egen kunskap om vilka som kan ha kommit i kontakt med dessa barn.

Intervjustudien

Syftet med intervjustudien var att få kunskap om varje barn som har registrerats i kommuner och andra verksamheter vad gäller kön, ålder, nationalitet, utsatthet och socialsituation. Syftet är också att få kunskap om vad socialtjänsten gjort vad gäller utredningar och insatser, om anmälan har kommit till polisen och i vilken utsträckning polisutredningar har öppnats.

En frågeställning i intervjun har syftet att få mer kunskap om de barn som misstänks vara utsatta för människohandel, som tillfälligt vistas i landet, som reser ut och eventuellt försvinner.

Kommuner, myndigheter och organisationer som har kommit i kontakt med barn som de ”vet” eller ”misstänker” är utsatta för människohandel eller människohandelsliknande brott har ombetts lämna kontaktuppgifter till en person som utredaren kan kontakta för en intervju om de barn som registrerats i enkäten. Vid intervjuerna med kontaktpersonerna har ett halvstrukturerat frågeformulär använts. (se bilaga 4)

³¹ Länsstyrelsernas samrådsgrupp, Statens institutionsstyrelse, Rädda barnen, Barnenheten inom CBSS (Östersjöstaternas råd), BRIS, UNICEF, Rädda Barnen, Röda Korset, Barnrättsbyrån Ersta Diakoni, Ersta Flickhem och Insamling mot trafficking.

En annan målsättning med intervjun har varit att minimera risken att barnen i enkätstudien dubbelregistreras. Många av de barn som registrerats finns inte i någon annan officiell statistik. Målsättningen med enkätundersökningen är att få en så säker siffra som möjligt på antalet barn som misstänks vara offer för människohandel för alla ändamål. Barnen kan ha förflyttats och kommit i kontakt med socialtjänsten i flera kommuner eller stadsdelar. Genom intervjuerna och den kunskap som kontaktpersonerna har om barnen ska risken att barnen registrerats i statistiken mer än gång minimeras.

Resultat från enkätundersökningen

Svarsfrekvens och bortfall

Kommuner

När enkäten stängs den 30 juni 2012 har det totalt kommit in 280 enkätsvar. I 57 kommuner har flera personer från olika delar av socialtjänsten svarat på enkäten. Detta har förekommit i större kommuner där enkäten har vidarebefordrats till flera stadsdelar. I till exempel Göteborg stad har tio olika kontaktpersoner svarat att de kommit i kontakt med barn.

Socialjouren Nordväst i Stockholms län representerar åtta kommuner. Socialjouren har besvarat enkäten på uppdrag av samtliga dessa kommuner.

Med hänsyn tagen till att fler svar har inkommit från en och samma kommun samt att ett svar representerar åtta olika kommuner så har 218 unika kommuner besvarat enkäten vilket motsvarar 75 procent av alla kommuner. Detta får betraktas som en godtagbar svarsfrekvens på en enkät som denna.

I det första enkätutskicket svarar något under 22 procent av kommunerna ja på frågan om de har kommit i kontakt med barn som de "vet" eller "misstänkte" var offer för människohandel. I det andra utskicket svarar knappt 10 procent ja på samma fråga. De 39 unika kommuner som svarat ja representerar hela landet från norr till söder. Bland dem finns två storstäder, Stockholm och Göteborg, samt stora, mellanstora och små kommuner.

I bortfallet på 25 procent av landets kommuner, kan det finnas de som inte alls känner till problematiken och därför inte sett någon anledning att svara. En annan orsak till bortfallet kan vara att enkäten inte blivit vidarebefordrad till rätt kontaktperson på grund av osäkerhet om vem som har ansvar för frågan. Enkäter kan också bara försvinna i samband med dokumenthantering. I bortfallet finns en storstad, Malmö, samt stora, medelstora och små kommuner.

Andra verksamheter

Ett brett utskick av enkäten har gått till myndigheter och organisationer. Endast 14 svar har inkommit varav tio var nej-svar och fyra ja-svar. Det finns troligtvis många barn som andra myndigheter än socialtjänsten har kommit i kontakt med, men som inte rapporterats i enkätundersökningen.

Fjorton svar kom in från andra myndigheter och organisationer än kommuner. Från olika institutioner inom Statens Institutions styrelse (SIS) har åtta svar kommit in, samtliga nej-svar. Ett barnahus har besvarat enkäten, en ungdomsmottagning samt en länsstyrelse. Röda Korset har besvarat enkäten med att skriva att de inte har kommit i kontakt med dessa

barn under den aktuella tidsperioden. De meddelar också att de inte bedriver aktivt uppsökande arbete med fokus på barn som är offer för människohandel. Ett svar har kommit från en psykoterapeut på Rädda Barnen (RB) som kommer i kontakt med barn som är offer för människohandel i Rädda Barnens råd- och stödtelefon. Det är barn som själva har tagit kontakt. Hon har också träffat barn med denna problematik som varit i behov av kris- och traumabehandling. Svar på enkäten har också inkommit från en institution som drivs av Ersta Diakonisällskap. Denna institution tar emot flickor omhändertagna och placerade av socialtjänsten i olika kommuner i landet. I svaren från Rädda Barnen och Ersta går det inte att utläsa barnens kommundokumentation. Ett svar har inkommit från en frivilligorganisation som arbetar med kvinnor som är utsatta för människohandel.

De fyra ja-svaren har kommit från fyra frivilligorganisationer och dessa kommer fortsättningsvis att benämnas som andra verksamheter.

Antal barn som registrerats i enkätsvaren

Totalt 166 barn har registrerats i enkätsvaren. Av de 166 barnen var 119 registrerade av kontaktperson från de 39 kommunerna och 47 barn var registrerade av kontaktpersoner i andra verksamheter.

I enkäten ombads handläggarna att ta med barn som de har kommit i kontakt med under tiden 2009–2011. Vid intervjuerna framkommer att tio barn aktualiserats under första kvartalet 2012. Dessa barn har tagits med i resultatredovisningen.

Det är som tidigare nämnts kontaktpersonerna själva som gjort bedömningen om de ”vet” eller ”misstänker” om barnen de registrerat var utsatta för människohandel. Handläggarna har angivit att de ”vet” att 78 barn (47 procent) har varit utsatt för människohandel eller människohandelsliknande brott och att de ”misstänker” att 88 barn (53 procent) har varit utsatta.

Enkäten ger endast ett kvantitativt mått, det vill säga hur många barn som befunnit sig i den efterfrågade situationen. Ett exempel: Hur många barn har utländskt medborgarskap? Om kontaktpersonen har registrerat tre barn som de vet eller misstänker är offer för människohandelsliknande brott och sedan svarar att ett av barnen var utländsk medborgare så ger detta svar endast kunskap om medborgarskap för ett barn och det finns ingen information om de andra barnen eller vilket av barnen som har utländskt medborgarskap.

Tabell 2. Sammanställning av enkätsvaren

	Kommun 119 individer		Annat verksamhet 47 individer		Totalt antal 166 individer	
"Vet"	47	39 %	31	66 %	78	47 %
"Misstänker"	72	60 %	16	34 %	88	53 %
Sexuell	30	25 %	35	74 %	65	39 %
Stöldbrott	50	42 %	-	-	50	30 %
Tiggeri	15	13 %	-	-	15	9 %
Utländsk medborgare	106	89 %	6	13 %	112	67 %
Vistas tillfälligt i Sverige	79	66 %	1	2 %	80	48 %
Återvänt till hemland eller Dublinärende ³²	29	24 %	-	-	29	17 %
Öppnat utredning SoL § 11:1 ³³	76	64 %	32	68 %	108	65 %
Polisanmälan	47	39 %	6	12 %	53	32 %
Försvunnit ³⁴	55	46 %	4	8 %	59	36 %

Typ av människohandel

Av det totala antalet registrerade barn har 39 procent varit utsatta för människohandel för sexuella ändamål och lika många procent har varit utsatta för människohandel för andra ändamål som kriminalitet och tiggeri.

Ett barn kan vara registrerad som utsatt för människohandel av flera orsaker. I kommunerna har 55 procent av barnen varit utsatta för människohandel för andra ändamål som kriminalitet och tiggeri och 25 procent för sexuella ändamål. Detta resultat skiljer sig från den bild av en ung flicka i prostitution som det relateras till i många av de uppdrag som myndigheter och organisationer fick i regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (Skr 2007/08:167).

I andra verksamheter är 74 procent av barnen utsatta för människohandel för sexuella ändamål. I tre organisationer är alla de registrerade barnen utsatta

³² Det land där barnet först sökt asyl eller vistats i är ansvarig för asylprövningen. Det innebär att ett barn som tar sig vidare till Sverige eller annat EU-land inte får sina asylskäl prövade här utan sänds tillbaka till första asylsland.

³³ Socialtjänstlagen (SoL)

³⁴ Frågan lyder: Hur många barn har lämnat kommunen utan att ni vet vart de tagit vägen.

för människohandel för sexuella ändamål. En organisation har inte registrerat typ av människohandel för något barn.

Utländskt medborgarskap

Totalt i enkätstudien har 112 barn (67 procent) registrerats med utländskt medborgarskap. Majoriteten av dessa var barn har kommit i kontakt med socialtjänsten. I andra verksamheter har sex barn utländskt medborgarskap.

Frågan i enkäten var ”Hur många barn var utländska medborgare?”. Det finns anledning att anta att medborgarskapet är oklart när det gäller många barn, men att kommunen vet vilket land barnen kommer ifrån. Ja-svar på denna fråga har tolkats som utländsk nationalitet och/eller medborgarskap.

Vistelse

I enkätstudien vistas nästan hälften av barnen med utländskt medborgarskap tillfälligt i landet. Majoriteten av de barn som kommunerna har kommit i kontakt med vistas tillfälligt i Sverige. I andra verksamheter vistas alla utom ett barn tillfälligt i Sverige.

Återvändande

Av de barn kommunerna registrerat har 29 återvänt (24 procent). Detta har skett antingen till hemlandet eller till det land barnet senast har vistats i eller sökt asyl i om detta inte är Sverige (Dublinärende).

Barn som försvinner

I kommunernas registrering finns oroande data att många barn försvinner utan att handläggarna har kunskap om var det tagit vägen. Nästan hälften av de barn som socialtjänsten i kommunerna kommit i kontakt med har försvunnit. I andra verksamheter har nästan inga barn försvunnit.

Social utredning och polisanmälan

Social utredning har öppnats i cirka två tredjedelar av alla registrerade fall. Detta gäller både i kommuner och i annan verksamhet. Polisanmälan har gjorts i drygt en tredjedel av fallen. Kommunerna har polisanmält fler misstänkta människohandelsbrott mot barn än andra verksamheter där polisanmälan gjorts för sex barn.

Resultat av intervjustudien

Totalt 36 av kommunerna som har registrerat barn utsatta för människohandel i enkäten har lämnat sina kontaktuppgifter. Samtliga av dessa kontaktpersoner har intervjuats. Av de fyra kontaktpersonerna från andra verksamheter intervjuades tre.

Målsättningen med intervjuerna har varit att få mer kunskap om de enskilda barnens situation som den beskrivs av kontaktpersonen i respektive kommun och verksamhet. Vid intervjun har använts ett halvstrukturerat frågeformulär (bilaga 3).

När kontaktpersonerna intervjuas framkommer det att de endast i något enstaka fall kan säga att de ”vet” att barnet varit utsatt för människohandel. Det är rimligt mot bakgrund av de få fällande domar som finns när det gäller detta brott (se kapitlet Genomgång av domar). Handläggarna har därför i intervjun beskrivit barnet som mer eller mindre misstänkt utsatt för människohandel eller människohandelsliknande brott.

Varje barn har en unik historia som har varit viktig att lyfta fram, därav alla exempel. Önskvärt skulle också vara att intervjua några av barnen men det har inte varit möjligt i denna studie.

Svårigheter att få information och att få rätt information om barnen

Det har ibland varit svårt att nå rätt kontaktperson. Den kontaktperson som registrerats i enkäten är nödvändigtvis inte den som har haft kontakt med barnen.

Det har också ibland varit svårt att få information om barnen. I vissa ärenden finns ingen dokumenterad information. Barnet kan ha befunnit sig i kommunen och haft kontakt med socialtjänsten utan att ärendet blivit registrerat. I flera fall saknar kontaktpersonen dokumentation då barnets akt inte har varit tillgänglig på grund av omständigheter som att kommunen bytt datasystem eller att den kontaktperson som träffat barnet har slutat. Det som har kommit fram i intervjuerna kring barnen är vad kontaktpersonen har kommit ihåg och vad andra har lämnat för information.

Eftersom kontaktpersonernas kunskap om barnen i vissa fall är osäker kan något barn ha tillkommit i intervjustudien som inte finns i enkätstudien. Något barn kan också ha försvunnit för att kontaktpersonen inte känner igen det barnets historia så som det har registrerats i enkätstudien. Kontaktpersonerna har i intervjuerna varit angelägna om att inte lämna annan information än den de kan stå för och har underlag för.

I flera kommuner har enkäten besvarats av socialjourens handläggare. Socialjouren har då haft den initiala kontakten med barnet och har varit den som uppmärksammat barnets situation antingen i det uppsökande arbetet eller i samband med en polisinsats. De har sedan gjort polisanmälan och anmälan till socialtjänsten. I många fall har socialjouren gjort ett omedelbart omhändertagande av barnet med akutplacering innan fortsatt handläggning förs vidare till relevant socialtjänst.

Antalet barn i intervjustudien

I intervjustudien har kontaktpersonerna i 36 kommuner lämnat information om minst 137 barn³⁵. Drygt hälften av barnen har upptäckts i de två storstadsregionerna. Av dessa har de flesta befunnit sig i Stockholmsregionen.

Av de 137 barnen har kommunerna kommit i kontakt med 102 barn och andra verksamheter har kommit i kontakt med 35³⁶.

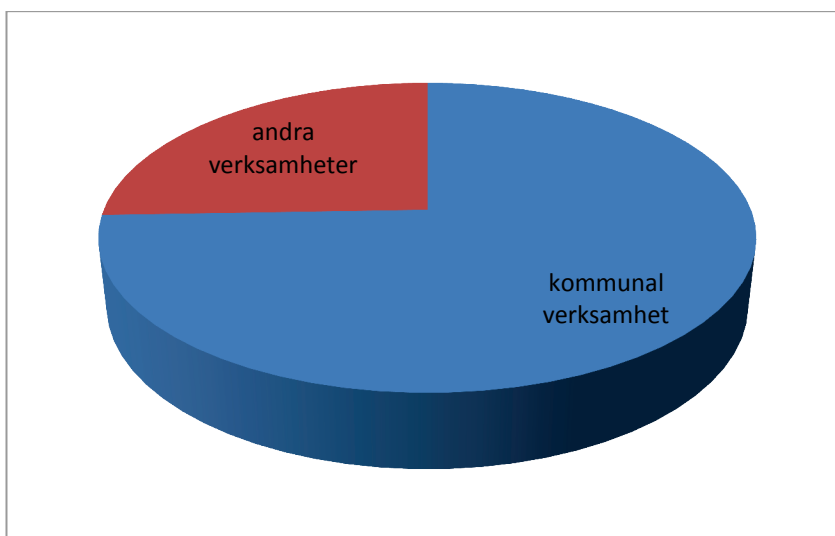

Diagram 1. Verksamheter som barnen kommit i kontakt med

³⁵ Att antalet är minst 137 beror på att en kommun har registrerat en grupp med små barn som sålt rosor. Den som har gjort anmälan sa inte hur många barn som fanns i gruppen. När socialtjänsten sedan kommer till platsen har barnen plockats bort av vuxna. Denna grupp barn har räknats som ett barn som misstänks vara utsatt för människohandel.

Två kommuner har inte lämnat kontaktuppgifter men de har i enkätstudien tillsammans registrerat tre barn. Dessa barn har tagits med i intervjuundersökningen med den information som lämnats i enkätstudien.

³⁶ Ett ja-svar har kommit från en stiftelse som arbetar med kvinnor som var eller misstänktes vara utsatta för människohandel. Flera kvinnor har barn med sig till Sverige. Kontaktpersonen känner stor oro för att också barnen ska vara drabbade. I enkätstudien har denna organisation registrerat 12 barn där de anser att misstanke finns om att de också har varit utsatta för människohandel men kontaktpersonen har ingen övrig information om dessa barn. Barnen har därför inte tagits med i intervjudelen.

Hälften av barnen har kommit i kontakt med socialtjänst och andra verksamheter under 2011 och första kvartalet 2012³⁷. För 21 barn finns inget registrerat om när kontaktpersonerna fick kontakt med barnen.

Barnens kön och nationalitet

Barnets kön framgår för 130 barn. De sju övriga har varit grupper med barn där handläggarna inte har kunnat identifiera de enskilda barnen.

Tabell 3. Barnens kön och nationalitet

	Socialtjänst		Andra verksamheter		Totalt
	Svensk	Utländsk	Svensk	Utländsk	
Flicka	1	46	26	3	77
Pojke	0	48	5	1	53
Grupp		7			7
Totalt	1	101	31	4	137

I tabellen ovan framgår att nästan alla de barn som socialtjänsten har kommit i kontakt med var barn med utländsk bakgrund medan andra verksamheter möter flest svenska barn. Kommunerna har kommit i kontakt med ungefär lika många pojkar som flickor medan flickorna är i majoritet i andra verksamheter.

Typ av människohandel

Under perioden 2009–2010 har 21 barn varit misstänkt utsatta för människohandel för sexuella ändamål och 22 barn för andra ändamål som stöldbrott, tiggeri och arbete.

Motsvarande under perioden från och med 2011 till och med första kvartalet 2012 var 25 barn utsatta för sexuella ändamål och 38 barn för andra ändamål. Fler barn har identifierats som utsatta för andra ändamål under år 2011 till och med mars 2012 än under 2009–2010. Detta kan vara en effekt av den landsomfattande seminarieverksamhet som UNICEF har genomfört under 2010 och 2011 med fokus på att barn är utsatta för människohandel för alla ändamål inte enbart sexuella.

Totalt i hela intervjumaterialet var 70 barn misstänkt utsatta för människohandel för sexuella ändamål och 62 barn för människohandel för andra ändamål.

³⁷ Vid intervjun framkom att tio barn har aktualiserats under första kvartalet 2012.

Denna kartläggning skiljer sig inte från andra studier som visar att när det gäller barn utsatta för människohandel så är majoriteten flickor som är utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Socialtjänsten har i denna studie identifierat fem pojkar och andra verksamheter har identifierat sex pojkar som varit utsatta för människohandel för sexuella ändamål men troligtvis finns ett stort mörkertal när det gäller pojkar. En orsak till detta är verksamheter som idag arbetar med offer för människohandel för sexuella ändamål inriktat sin verksamhet för att nå flickor och kvinnor, inte pojkar och män³⁸.

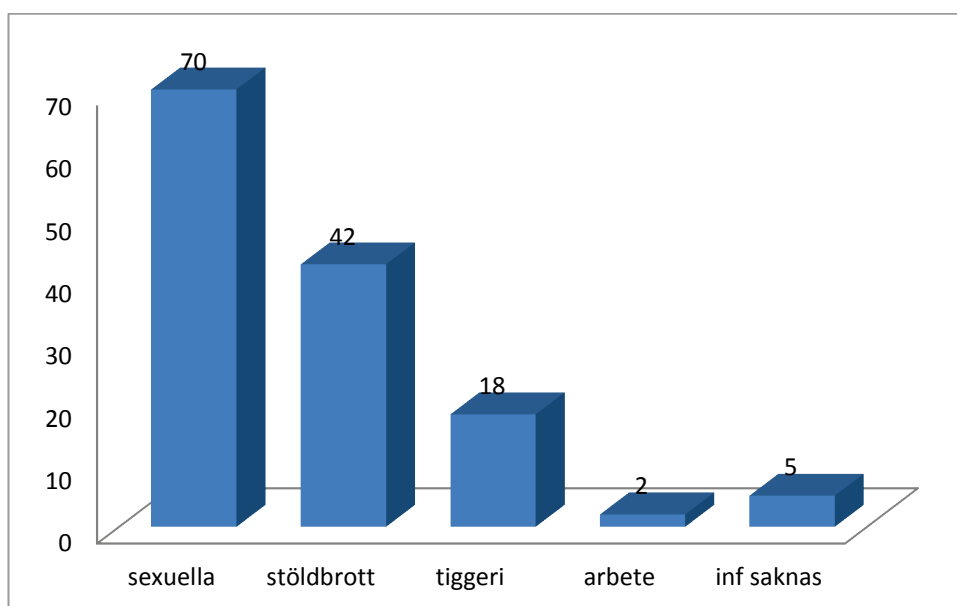

Diagram 2. Typ av människohandel som barnen misstänktes vara utsatta för

När det gäller människohandel för andra ändamål än sexuella är könsfördelningen mer jämn även om pojkar är överrepresenterade när det gäller människohandel för kriminella ändamål (stöldbrott).

Det är stor skillnad mellan de barn som socialtjänsten kommit i kontakt med och de barn som andra verksamheter kommit i kontakt med. I den fortsatta redovisningen kommer den information som kontaktpersonerna lämnat om de individuella barnen att redovisas som:

- barn som kommit i kontakt med kommunernas socialtjänst
- barn som kommit i kontakt med andra verksamheter

³⁸ Svedin CG, Jonsson L, Kjellgren C, Priebe G, Åkerman I (2012) *Prostitution i Sverige*, Linköpings Universitet

Barn som kommit i kontakt med kommunernas socialtjänst

De 102 barn som har identifierats inom den kommunala socialtjänsten skiljer sig från den gängse bilden av barn offer för människohandel. Flickor som lockats till Sverige och blivit utsatta för människohandel för sexuella ändamål är inte i majoritet. De flesta barn som socialtjänsterna har kommit i kontakt med är utsatta för människohandel för andra ändamål som stöldbrott, tiggeri och arbete. De är barn som vistas tillfälligt i Sverige eller är ensamkommande flyktingbarn som har sökt asyl i Sverige. Kontakten med socialtjänsten har varit kortvarig och barnen har i många fall försvunnit innan en utredning har påbörjats eller blivit avslutad.

Barnens ålder

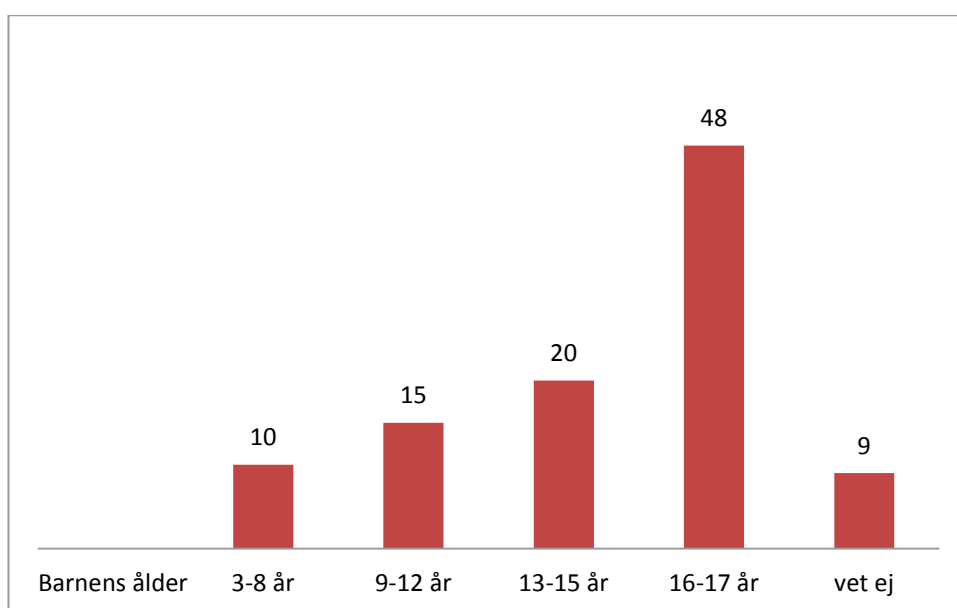

Diagram 3. Barnens ålder

Barnen som misstänks vara offer för människohandel är i flera fall småbarn. Av de 102 barnen som kommunerna identifierat är en fjärdedel av barnen 12 år eller yngre. De yngsta barnen är tre år. Nästan hälften av barnen är 15 år eller yngre.

Ett exempel³⁹ på en sådan grupp med barn där man kan misstänka att barnen utsätts för människohandel:

En kvinna med tre barn som söker asyl på en förläggning uppger att hon är mamma till alla tre barnen. Detta är fysiskt omöjligt då det bara är fyra månader mellan två av barnen. Kvinnan ertappas sedan med att hon skickar

³⁹ Alla citat i resultatredovisningen är tagen från intervjuerna med kontaktpersonerna. Det är barn som de beskriver att de eller någon annan inom kommunens socialtjänst kommit i kontakt med. Beskrivningarna är avidentifierade.

in barnen i olika affärer för att stjäla. Polisen kontakter socialtjänsten när kvinnan skall anhållas, men hon hinner försvinna med barnen innan polis och socialtjänst kommer till platsen.

Nationalitet/medborgarskap

Samtliga barn, utom ett, som har kommit i kontakt med den kommunala socialtjänsten har utländskt medborgarskap. Nationalitet eller vilken del av världen barnen har kommit ifrån är känd för 78 barn (75 procent).

Kontaktpersonerna har på frågan om medborgarskap/nationalitet i några fall svarat att barnen kommer från forna Sovjetunionen, forna Jugoslavien eller

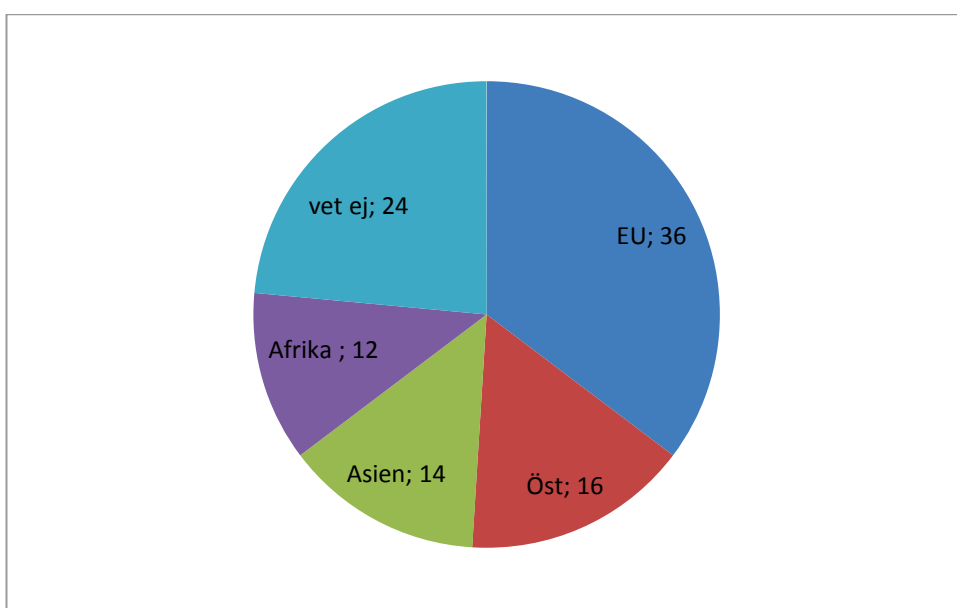

Diagram 4. Barnens nationalitet eller medborgarskap

Asien när de inte har vetat exakt vilket land barnet har kommit ifrån. Av de 77 barnen med känd nationalitet är den största gruppen från länder inom EU, det vill säga de är EU-medborgare.

Typ av människohandel

I enkätstudien efterfrågas ändamålet för människohandeln. De olika alternativen är sexuella ändamål, kriminalitet och tiggeri. Vid intervjuer har framkommit att det också finns misstänkt människohandel med barn där ändamålet har varit att tvinga barnet i arbete.

Exempel på människohandel där ändamålet är arbete:

En pojke som är 17 år har följt med några män till Sverige för att arbeta som stenläggare. De har gett honom ett falskt pass. Pojken är lågbegåvad. Via pojkens hemlands ambassad får socialjouren reda på att pojken är på väg till Stockholm och att det föreligger misstanke om att han är utsatt för

människohandel. Utredning enligt SoL § 11:1 öppnas av socialtjänsten och pojken får hjälp att åka hem till sin mamma där han blir mottagen. Anmälan och inledning av utredning har lagts ned.

De flesta barnen har utnyttjats för andra ändamål än sexuella. I diagram 5 framkommer att majoriteten av flickorna är utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Denna kartläggning visar att det är ungefär lika många pojkar som flickor, med en liten övervikt på pojkarna, som kommunerna har kommit i kontakt med. När det gäller stöldbrotten är pojkarna i majoritet men drygt en tredjedel av flickorna är inblandade i stöldbrott. Barnen som har misstänkts vara utsatta för människohandel för andra ändamål var yngre, 3–17 år, än barn utsatta för människohandel för sexuella ändamål som är i ålder 13–17 år. Barnen som var i ålder 3–8 år har används som redskap när vuxna personer gjort stölder eller har använts i tiggeri.

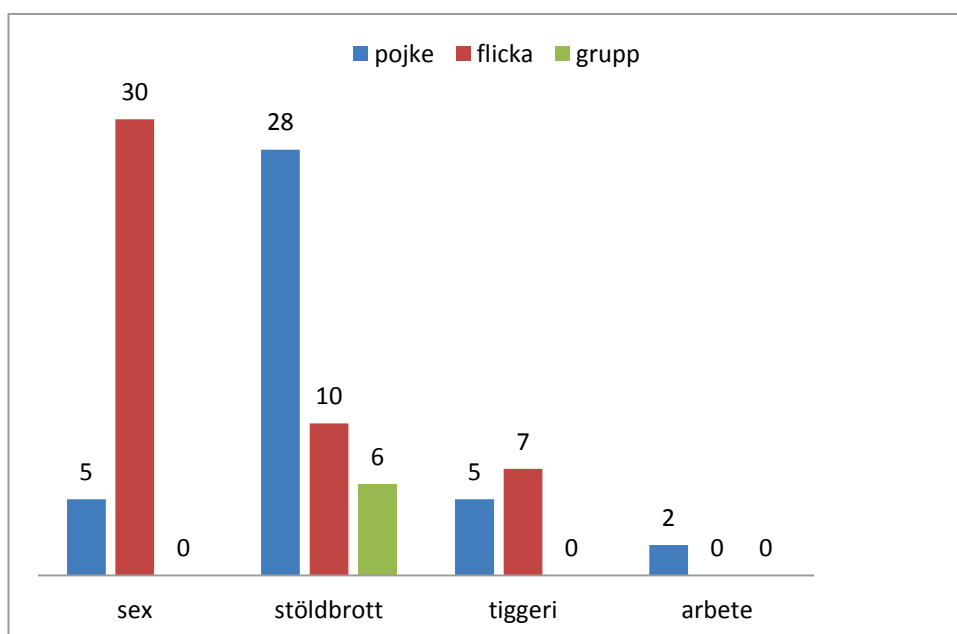

Diagram 5. Typ av människohandel efter kön

Ett exempel på små barn som har använts i samband med stölder:
Två vuxna kvinnor anhölls när de befinner sig i en klädbutik med två små barn, cirka sex år gamla. Kvinnorna klär på barnen lager på lager med kläder och låter dem sedan snabbt springa ut ur affären.

Ett exempel på barn som används i tiggeri:
En nioårig pojke tigger. Han ses vid flera tillfällen och socialtjänsten öppnar en utredning och omhändertar honom omedelbart enligt LVU 6 §. Det framkommer att han vistas i Sverige med vuxna personer som inte är hans föräldrar. Ett samarbete med pojkens hemland inleds och

socialtjänsten via kommunens BBIC-samordning⁴⁰ får kontakt med sociala myndigheter i pojkens hemland. Föräldrarna spåras och två socialsekreterare med tolk återför pojken till hans föräldrar.

Två pojkar och två flickor misstänktes vara utsatta för människohandel för flera ändamål, som till exempel stöld–arbete, sexuella ändamål–stöld och sexuella ändamål– tiggeri.

De flesta barn vistas i Sverige utan vårdnadshavare

I denna studie har ensamkommande barn definierats som:

- barn som är ensamkommande asylsökande
- barn som är ensamkommande med en eller flera vuxna som inte är deras vårdnadshavare
- barn som kommer helt ensamma utan någon vuxen i sällskap och som inte sökt asyl

Av de 102 barn som kommit i kontakt med kommunens socialtjänst med anledning av misstänkt människohandel kan majoriteten, 81 barn, definieras som ensamkommande. Endast cirka 12 procent av barnen har vistats i Sverige med vuxna där föräldraskapet är klarlagt.

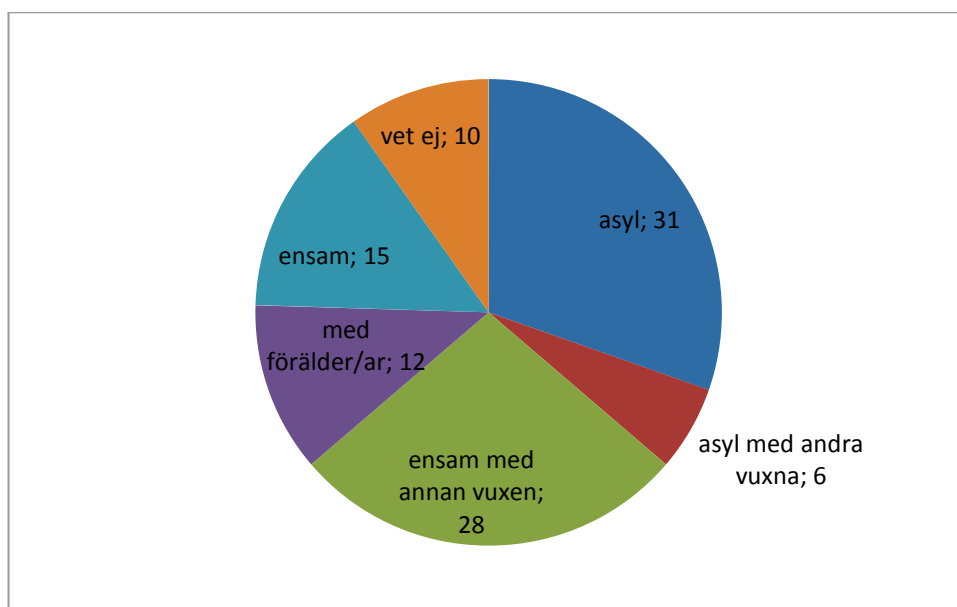

Diagram 6. Barnens sociala situation när de får kontakt med socialtjänsten

⁴⁰ Barn behov i focus. Kommunala och regionala nätverk som samarbetar i sociala utredningar med anledning av att barn far illa.

I flera fall har de vuxna sagt att de är föräldrar men har inte kunnat visa att så är fallet genom några handlingar. Det har förekommit att de vuxna personerna som säger att de är barnets föräldrar inte har varit det när barnet har omhändertagits och placerats på grund av misstänkt människohandel. I stället har de "riktiga" föräldrarna dykt upp och identifierat sig. Flera vuxna personer har uppvisat ett intyg från barnets föräldrar, att han eller hon har fått föräldrarnas tillstånd att ta med sig barnet till annat land.

Den största gruppen barn som är ensamkommande är de asylsökande barnen som kommunplacerats efter att de har sökt asyl på Migrationsverket. Nästan en tredjedel av barnen är ensamkommande asylsökande barn. Till dessa kommer sex barn i ålder 3–8 år som har sökt asyl tillsammans med vuxna som enligt kontaktpersonen sagt till Migrationsverket att de var barnens föräldrar, men de har inte haft några identitetshandlingar. En stor grupp barn har kommit med en vuxen person som inte är deras förälder. Dessa barn var i åldern 8–17 år. Tolv barn, 4–16 år, har kommit med föräldrar.

Barnens kontakt med socialtjänst.

Kontaktpersonerna redovisar 67 barn för vilka en utredning enligt socialtjänstlagen (SoL 11:1 §) har öppnats. För övriga barn är frågan inte besvarad eller är besvarad med att en anmälan är gjord men att den har lagts ned utan att en utredning är öppnad.

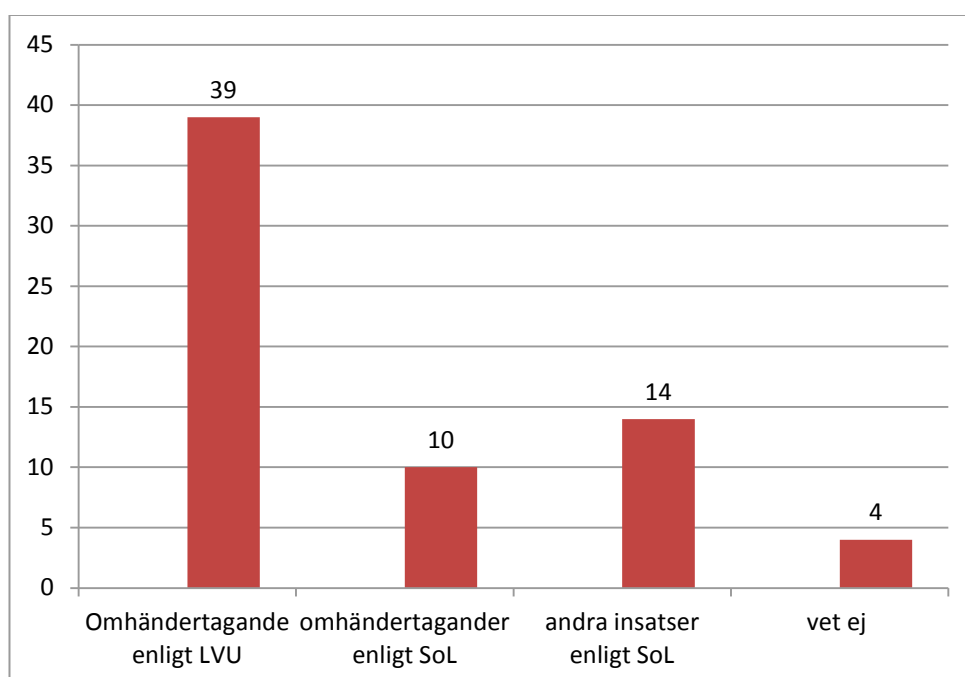

Diagram 7. Socialtjänstens insatser vad gäller de barn där utredning öppnats enligt socialtjänstlagen (SoL 11:1 §)

Den vanligaste insatsen, som gäller 39 barn, är omhändertagande av barnet enligt lagen om vård av unga (LVU). De flesta av dessa har omhändertagits omedelbart enligt LVU 6 §, på eget beteende eller för att de är i behov av skydd. Många av de omhändertagna barnen har kommit i kontakt med socialjouren i Stockholm. Denna socialjour gör ett omedelbart omhändertagande enligt LVU på alla de barn där misstanke om människohandel finns. De hänvisar till att barnet utsätter sig för fara och är i behov av skydd. Andra insatser enligt SoL som placering, råd och stöd och behandling har totalt 24 barn fått. (se diagram 7)

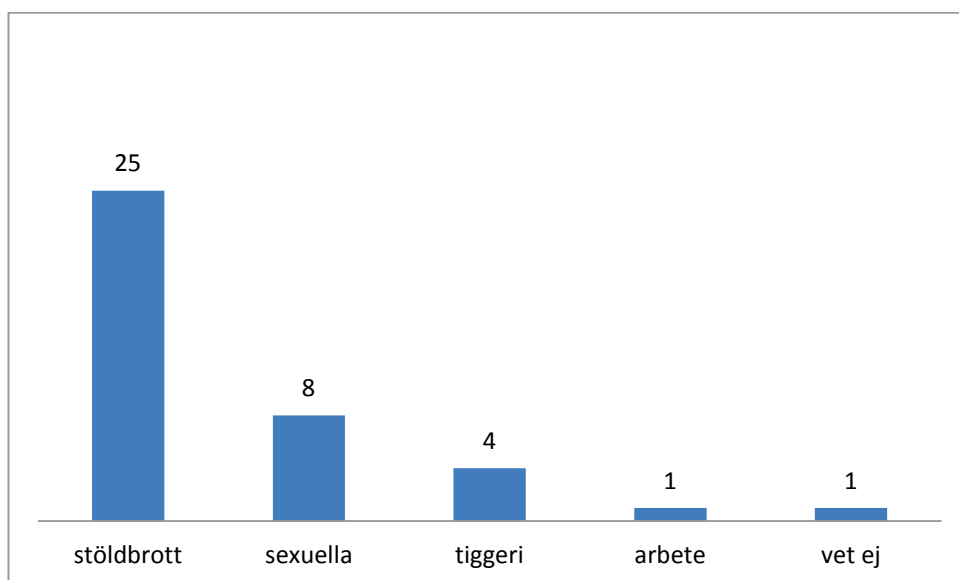

Diagram 8. Misstänkt människohandel i samband med LVU

De flest barn som har omhändertagits är misstänkt utsatta för människohandel för andra ändamål, som stöld. Barnens placeringar är ofta kortvariga och i flera fall har barnen försvunnit innan placeringen har verkställts. I intervjuerna framkommer att 18 av de omhändertagna barnen har blivit placerade på hem för vård eller boende (HVB), skyddat boende eller familjehem. För övriga omhändertagna barn finns ingen information om att de har placerats eller om de har försvunnit innan placering har gått att genomföra.

Några exempel på barn som omhändertagits med anledning av misstänkt människohandel för kriminella ändamål:

En pojke, 17 år, är polisanmäld för snatteri. Han säger att han är i Sverige för att spela dragspel och tigga pengar som ska skickas till hans pappa i annat land. En kvinna som är med sa att hon är mamma men hon har inga identitetshandlingar. Pojken omhändertas omedelbart av socialtjänsten enligt LVU 6 §.

En pojke 16 år kommer i kontakt med socialtjänsten med anledning av att han har begått stölder. Det framkommer att pojken varit aktuell året innan när han sökte asyl som ensamkommande barn. Han hade då placerats i ett boende för ensamkommande barn. Han försvann från detta boende och avskrevs av Migrationsverket. Pojken omhändertas enligt LVU 6 § och placeras på en SIS-institution. Han försvinner under transporten till institutionen.

En flicka, cirka 13 år, påträffas i en affär där hon stjälar väskor. Hon är från början inte ensam men när en vakt ser henne stjäla och tar fast henne så försvinner de medföljande vuxna. Flickan omhändertas omedelbart enligt LVU 6 § och placeras på en SIS-institution. Vid flera tillfällen försöker de vuxna personerna hämta flickan. Hon återförs till sitt hemland efter förberedelse av socialtjänsten.

En kvinna grips i samband med att hon stjälar varor i en affär. Kvinnan har med sig tre barn som är 5, 6 och 10 år. Vittnen ser att barnen försvinner med stöldgodset. Kvinnan erkänner stöld och en man som uppger att han är barnens far anmäls för misstänkt människohandel när barnen berättar att de är rädda för mannen och att han har misshandlat dem. Socialtjänsten anser att barnen är i behov av skydd vilket leder till att de omhändertas enligt LVU § 6 och placeras i ett fosterhem under utredningstiden. Genom dna-test konstateras att de vuxna personerna är barnens föräldrar. Fadern släpps och modern döms senare till fängelse för grov stöld. Fadern återförenas med barnen och beviljas hemresa.

Åtta av barnen hade omhändertagits enligt LVU 6 § med anledning av misstanke om att de utsatts för människohandel för sexuella ändamål.

Några exempel på detta:

En flicka, 16 år, uppmärksammas i prostitution och misstanke finns att hon är utsatt för människohandel för sexuella ändamål och tiggeri. Hon anger en man som hallick men tar sedan tillbaka anmälan. Hon omhändertas enligt LVU 6 § och placeras i ett skyddat boende. Hon tar tillbaka anmälan och förnekar att hon varit utsatt för brott och hon vill återförenas med sin familj och med anledning av detta upphör omhändertagandet.

En flicka, 16 år gammal, ensamkommande och asylsökande placeras i HVB för ensamkommande barn och får en god man. Det finns information om att flickan är utsatt för hot, att någon är efter henne. Socialtjänsten är övertygad om att hon är utsatt för människohandel för sexuella ändamål. Hon omhändertas enligt LVU och omplaceras i ett mer skyddat boende. Där kontaktas hon av flera personer och försvinner. Hon återkommer i mycket dåligt skick och placerades inom sjukvården och ställs under bevakning. Hon försvinner igen. Hon kontaktar i samband med detta sin gode man och

säger att hon är över 18 år, att allt är ok och att hon vill att det omedelbara omhändertagandet ska upphöra. Den gode mannen driver detta i enlighet med flickans önskemål. Socialtjänsten misstänker att flickan är utsatt för fara och att hon är minderårig och försöker få LVU fastställd i Kammarätten, men denna beslutar om att LVU skall upphöra.

Insatser enligt socialtjänstlagen hade beviljats 27 barn, de flesta av dessa barn hade varit SoL-placerade under utredningstiden i HVB-hem, familjehem eller jourhem. Några barn hade bott i skyddat boende. Några barn hade fått insats i form av råd och stöd eller kontakt med BUP-klinik.

Ett exempel:

En 15-årig flicka misstänks vara människohandlad till Sverige av släktingar. Pappan ska ha fått pengar för att lämna flickan till släktingar i Sverige. Flickan är då 14 år. Flickan ska giftas bort med sonen i familjen. Släktingarna häktas och flickan placeras enligt SoL i skyddat boende under sekretess. Hon får tillfälligt uppehållstillstånd under tiden som rättegången pågår. Åtalet om människohandel ogillas och flickan vill åka tillbaka till sin pappa, som hon tror lever under hot. Migrationsverket ser ingen anledning att i detta skede bevilja flickan uppehållstillstånd utan flickan utvisas. Återvändande för flickan sker med hjälp av det nationella samordningssekreteriatet mot prostitution och människohandel på Länsstyrelsen i Stockholm.

En 16-årig flicka, ensamkommande asylsökande, bor i HVB-boende. Hon uppger att hon är utsatt för människohandel. Flickans gode man gör en polisanmälan som läggs ned då förövaren befinner sig utanför landets gränser. Flickan hade lyckats fly från mannen när de var på väg till Sverige. Det HVB-hem där flickan bor har förmedlat kontakt med BUP.

Polisanmälan

När det gäller 61 av de utländska barnen har polisen varit inblandad. Antingen med anledning av att socialtjänsten eller annan har gjort anmälan på grund av misstanke att barnet är utsatt för människohandel eller att polisen har tagit initiativet till anmälan i samband med att någon person eller några personer har anhållits eller häktats för misstänkta för brott. I trettiofyra intervjuer har kontaktpersonen inte vetat om polisutredning har öppnats och i åtta fall har polisen inte varit inblandad. Någon form av samarbete eller kontakt med polisen har förekommit i nästan tvåtredjedelar av de misstänkta fallen.

Kontaktpersonerna har i intervjuerna mycket lite information om vad som händer efter att misstanke om människohandel har anmälts till polismyndighet. Det går ändå av intervjuerna och genomgång av domar att konstatera att mycket få barn i kartläggningen har fått sin sak prövad inför domstol. För tre av barnen har åtal väckts för människohandelsbrott. Dessa

åtal har sedan underkänts i tingsrätten och i två fall har åtalen också prövats av hovrätt som fastställt tingsrättens bedömning.

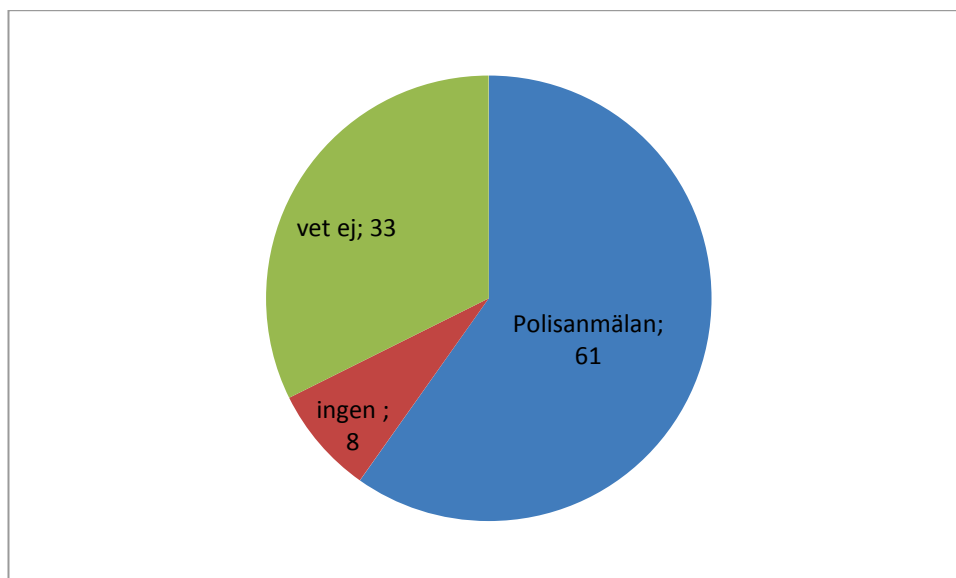

Diagram 9. Kontaktpersonernas uppgifter om polisanmälan

Kvar i Sverige – återvänt eller försvunnit

I enkätstudien framgår att nästan hälften av de barn som socialtjänsten kommit i kontakt med lämnat kommunen utan att man vet vart de tagit vägen.

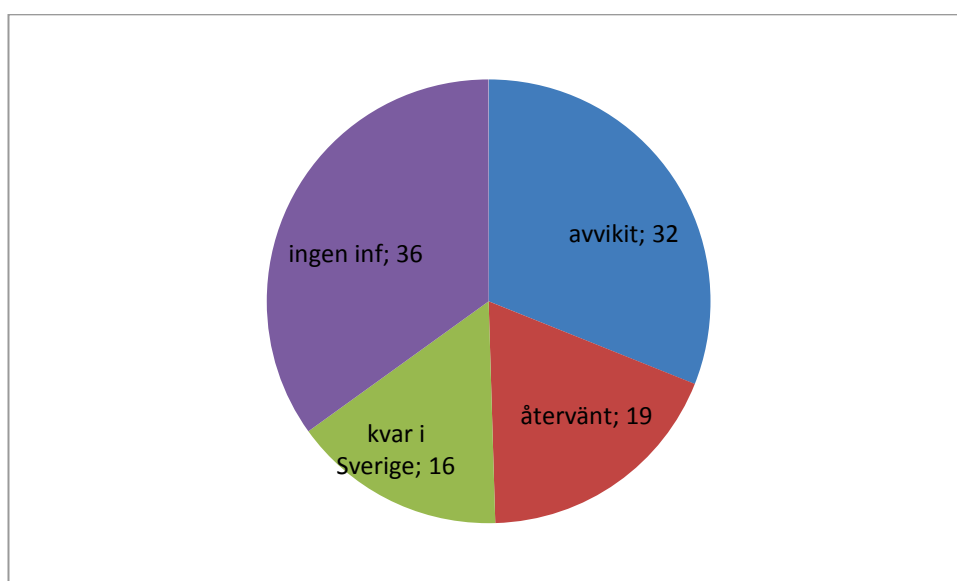

Diagram 10. Barn som är kvar i Sverige, återvänt eller försvunnit

De intervjuade kontaktpersonerna har uppgivit 32 barn som försvunnit i samband med anmälan eller utredning. Nitton barn har återvänt till hemlandet eller annat land och 16 barn har stannat kvar i Sverige. För 36 barn saknas information. För tvåtredjedelar av de 102 barnen så kan kontaktpersonerna inte ge information om vad som hänt efter att socialtjänstens har upptäckt och/eller haft kontakt med barnen. Socialtjänsten har öppnat utredning för 36 av dessa barn och insatser har beviljats för 23.

Av de 19 barn där kontaktpersonerna sagt att de har återvänt har det endast i fyra fall funnits en mer noggrann planering samt stöd i återvändandet.

En noggrann planering och stöd i återvändandet, som det har beskrivits av kontaktpersonerna, har bland annat inneburit att man eftersökt rättmätig vårdnadshavare genom till exempel kontakt med sociala myndigheter i barnets hemland, eller med landets ambassad. Innan barnet har återvänt ska det ha genomförts en riskbedömning för att undvika att barnet råkar ut för familjerelaterad människohandel. Innan hemresan ska det också vara helt klart att vårdnadshavare eller annan behörig myndighet tar emot barnet vid hemkomst. Barnet ska också följas av till exempel personal från socialtjänsten, eller personal från Migrationsverket, hela vägen hem där vårdnadshavare eller till exempel sociala myndigheter tar emot barnet samt tar över ansvaret för barnet. I några av de fyra fallen har också kontaktperson från Sverige följt med barnet till hemlandet.

Ett exempel på barn som återvänt där det funnits planering och stöd i återvändandet:

En 17-årig pojke från Bulgarien hittas i ett tältläger tillsammans med vuxna som inte är hans föräldrar. Pojken är misstänkt för stöld och polisen misstänker att han är utsatt för människohandel. Rikskriminal polisen förhör pojken samtidigt som han blir omedelbart omhändertagen enligt LVU 6 § och placeras i ett HVB hem för ungdomar. I samband med socialtjänstens utredning kommer de i kontakt med pojkens föräldrar. Med hjälp av samordningssekretariatet mot prostitution och människohandel vid Länsstyrelsen i Stockholm återförenas pojken med sina föräldrar. Två personal från HVB-hemmet följer med pojken till föräldrarna.

Några exempel på att det inte funnits planering och stöd i återvändandet:

En 17-årig flicka från Litauen snattar matvaror. Socialtjänsten kontakter flickans vårdnadshavare i som är hennes farmor. Tolken hör hur flickans farmor instruerar flickan att inte tala om vem som har tagit henne till Sverige. Flickan skickas hem. Ingen socialutredning öppnas.

En pojke från Ukraina 15 år gammal har åkt runt i Sverige och i många andra länder tillsammans med sin styvpappa. De anhålls för stöld. Det finns misstankar om att pojken är utsatt för människohandel. Åtal har väckts men detta har lagts ned och pojken åker enligt kontaktpersonen tillbaka med

styvpappan. Om de åker till hemlandet eller någon annanstans framkommer inte av intervjun.

Drygt en tredjedel av barnen har försvunnit utan att någon vet vart de tagit vägen. Några exempel:

En pojke 17 år är misstänkt för stöld. Sittandes i en rullstol har pojken stulit kläder i en preparerad väska. En man hävdar att han har skriftligt tillstånd att ta med sig pojken, och att pojken skall arbeta med plattläggning. Pojken omhändertas enligt LVU 6 § och placeras på en institution. Socialutredning påbörjas där pojkens hemlands ambassad kontaktas. Dessa kontaktar sociala myndigheter i pojkens hemland och betalar pojkens resa hem. Pojken skickas ut ur Sverige utan eskort till hemlandet. I samband med en mellanlandning försvinner pojken.

En 16-årig pojke ensam asylsökande som är misstänkt utsatt för människohandel för kriminella ändamål. Pojken bor i ett ankomstboende och försvinner på vägen till nytt boende. Han efterlyses men avskrivs av Migrationsverket.

Ensamkommande asylsökande barn

Av intervjuerna med kontaktpersonerna framkommer att 31 barn är ensamkommande asylsökande barn. Alla barn med något undantag befinner sig i asylprocessen. De har alla identifierats av den kommunala socialtjänsten eller av personal på kommunalt HVB boende för ensamkommande barn. De utgör 31 procent av de barn som kommunerna har kommit i kontakt med. Sjutton är flickor och 15 är pojkar. Flickorna är i ålder 13 till 17 år och pojkarna är i ålder 14 till 17 år. Av den information kontaktpersonerna lämnar om några av barnen framgår att de har anat att barnet har haft kontakt med någon som har styrt barnets handlingar.

Flickorna har alla utom en varit misstänkt utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Av pojkarna är nio misstänkt utsatta för kriminalitet som stöldbrott, fyra för sexuell och för två pojkarna finns ingen information om typ av människohandel. Tre barn är det oklart vilken typ av människohandel det handlar om.

Några exempel:

Två ensamkommande bröder ålder 14 och 15 år gamla har placerats i familjehem. Det finns många indicier på att de är offer för människohandel. Pojkarna har fått konstiga samtal. De försvinner hemifrån, flera mobiler har försvunnit. Kontaktpersonen beskriver dem som styrda. De omplaceras i ett jourhem och efter några dagar försvinner de. Kommunen meddelar detta till Migrationsverket. När ingen information kommer om pojkarna så skrivs ärendet av. Efter något år tar en av pojkarna kontakt men hänvisas då till socialtjänsten i den kommun han då vistas i.

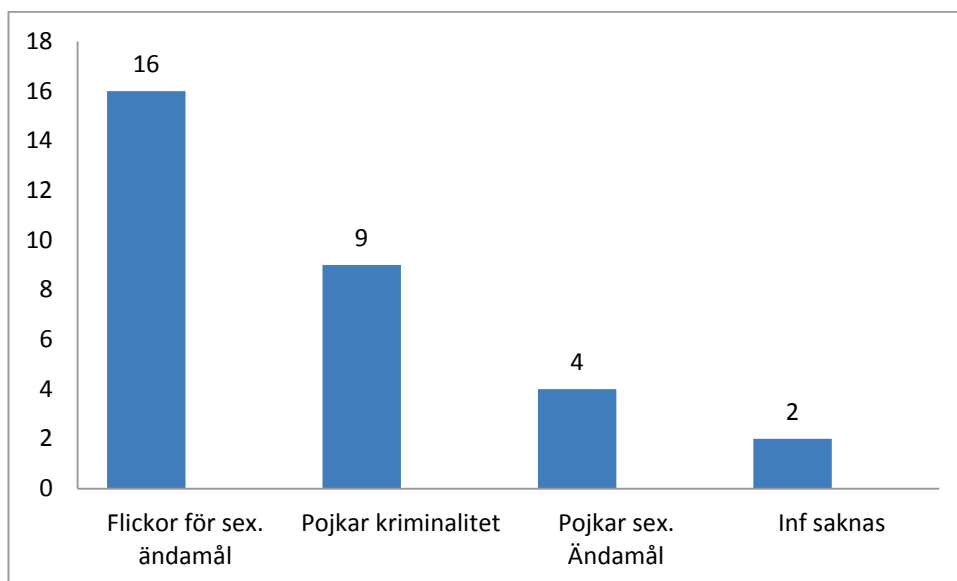

Diagram 11. Typ av människohandel ensamkommande asylsökande barn

En pojke 17 år ensamkommande är placerad i HVB-boende för ensamkommande barn i norra Sverige. En dag hittar personalen stöldgods i hans rum. Stöldgodset består av stora mängder av olika varor, glasögonbågar, jeans m.m. En polisanmälan görs och pojken omhändertas och placeras på en SIS-institution i närheten. Personalen har anat att pojken har kontaktats av personer från pojkens hemland. Beslut fattas om att pojken ska placeras närmare sin placeringskommun. Pojken rymmer under transporten till den nya institutionen. Omhändertagandet har inte hunnit fastställas av Länsrätten. Pojken har efterlysts och han hittas i ett annat europeiskt land. Han omhändertas där och beslut fattas om att han ska återföras till placeringskommunen. Han rymmer även denna gång. Pojken är enligt kontaktpersonen fortsatt efterlyst och avgörandet om LVU väntar i förvaltningsrätten. Socialtjänsten i placeringskommunen är redo att agera om pojken hittas innan han fyller 18 år.

Pojke 16 år är placerad i HVB boende och grips för andra gången när han stjäl varor med en preparerad väska. Socialutredning öppnas inte på grund av att pojken är minderårig asylsökande med fast adress.

Ett exempel på människohandel för sexuella ändamål i Sverige:

En flicka 17 år tas av polis på en nattklubb. Anledningen till ingripandet är att flickan har en falsk legitimation. Vid gripandet är socialjour närvarande. Det finns misstanke om att flickan är utsatt för människohandel. Flickan är ensamkommande asylsökande och i intervjun med kontaktpersonen framkommer att flickan har varit såld i Kina och har

kommit via Ryssland till Sverige. Anmälan går till socialtjänsten och polisanmälan görs. Ytterligare information om vad som senare har hänt med flickan har inte kontaktpersonen.

En pojke 17 år är dumpad i Sverige som ensamkommande asylsökande barn. Han är SoL placerad i HVB-boende. Han har rövats bort i ett sydeuropeiskt land och har under flera år utnyttjats sexuellt i olika länder i Europa. Han kommer till en ungdomsmottagning för undersökning, drogad med svår abstinens.

En 16-årig pojke är placerad i kommunalt HVB hem för ensamkommande barn i en mindre kommun. Han har mycket kontakt med en kvinna i Stockholm som personalen misstänker har tagit pojken till Sverige och hjälpt honom söka asyl här. Personalen misstänker att pojken säljer sexuella tjänster och att denna kvinna förmedlar kunder till honom. Kvinnan har vid flera tillfällen ringt sjukvården i kommunen där pojken bor för att ta reda på om han har gjort klamydiatester. Ingen polisanmälan är gjord. Pojken har inte fått något annat stöd av socialtjänsten än det han har fått i HVB boendet.

Åtta barn har varit utsatta för människohandel på resan till Sverige och deras berättelse om hur de har exploaterats sexuellt kommer fram efter en tids placering i boendet. Av intervjuerna framgår att dessa barn är svårt traumatiserade. Flera av dem har svår ångest och rädsla inför framtiden.

Några exempel:

På ett HVB boende med extra insatser för ensamkommande flickor framkommer att många av deras placerade flickor har varit utsatta för våld, hot och sexuella övergrepp och att människohandelsmisstanke kan finnas i flera av dessa fall. De tre flickor som de berättar om har alla varit utsatt för människohandel för sexuella ändamål under sin resa till Sverige. De kommer från olika världsdelar. Två av flickorna 16 och 17 år och har under lång tid forslats runt av förövaren och sålts i olika länder. De har lyckats fly och tagit sig till Sverige och här har de sökt asyl. En av dem har fått PUT⁴¹ den andra har utvisats av polis efter beslut av Migrationsverket. Kontaktpersonen vet inte hur denna utvisning har gått till. Den tredje, en 16 årig flicka har tagits av förövaren till Sverige. Hon har fått PUT. Alla tre flickorna är i stort behov av psykiatrisk hjälp. De har alla tre fått stöd av BUP-klinik.

Efter att han placerats i HVB framkommer att en 16-årig pojke har varit utsatt för människohandel för sexuella ändamål under resan till Sverige. Han har svår ångest med grava Flashbacks. Han går i traumabehandling.

⁴¹ Permanent uppehållstillstånd

Några av barnen har av förövarna tagits till Sverige för att utnyttjas i människohandel. Först i samband med att barnen har fått kontakt med socialtjänsten har de gjort en asylansökan.

Ett exempel:

En flicka 15 år hittas 2011 på en landsväg utanför en större stad i södra Sverige. Polisen larmas och hon tas till mottagningsenhet vid socialtjänsten för en första bedömning. Flickan uppger att hon har kommit till Sverige med en man som hon inte vet namnet på. Hon har kommit till ett hus och mannen har tagit dit män som hon har tvingats ha sex med. Hon har trott att hon var i Tyskland eller Danmark. Flickan placeras i jourhem. Hon har fått uppehållstillstånd. Polisutredning har öppnats men den har inte kommit någon vart eftersom flickan inte har kunnat uppge var hon bott och vilka sexköparna har varit. Socialtjänsten har i sin utredning kommit i kontakt med släktingar till flickan i hennes hemland men något återvändande har inte varit aktuellt.

Insatser från socialtjänsten

Sex barn har omhändertagits enligt LVU 6 § på grund av att de försvunnit från boendet. Insats i form av råd, stöd och behandling har getts till 11 barn. Flera av dessa har fått kontakt med BUP⁴². Ett barn har gått i långvarig traumabehandling. Fem barn har SoL placerats med i några fall BUP kontakt.

I flera av de ärenden som har relaterats när det gäller ensamkommande asylsökande barn där misstanke finns att barnet varit utsatt för människohandel finns starka indicier på att andra personer tagit kontroll över barnens handlingar.

Barn som har kommit i kontakt med andra verksamheter

Tre kontaktpersoner från lika många organisationer har intervjuats. En kontaktperson kommer från ett HVB hem som drivs av Ersta Diakonisällskap. Detta hem tar emot flickor som är omhändertagna och placerade av socialtjänsten, från olika kommuner runt om i landet. En kontaktperson är psykoterapeut på Rädda Barnen och arbetar med terapeutiskt behandling av barn. Hon svarar också i råd -och- stödtelefon. En kontaktperson kommer från en ungdomsmottagning som administreras av en Stadsmissionen.

De tre kontaktpersonerna har lämnat information om sammanlagt 35 barn, 29 flickor och sex pojkar. Fyra barn har utländsk nationalitet. Alla barn är boende i Sverige. För 18 barn är åldern känd och de är vid intervjutillfället i åldern 13–17 år. Fem av flickorna är under 15 år.

⁴² Barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning

Alla barnen är misstänkt utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Barnen har kommit i kontakt med kontaktpersonen under kartläggningsperioden, men vilket år barnen haft denna kontakt är osäkert i drygt hälften av fallen.

De flesta, 33 barn, har blivit utredda av socialtjänsten och många barn har haft långa kontakter med socialtjänsten och beslut har fattats om insatser både enligt LVU och SoL. Elva barn har varit placerade på institution, behandlingshem eller fosterhem.

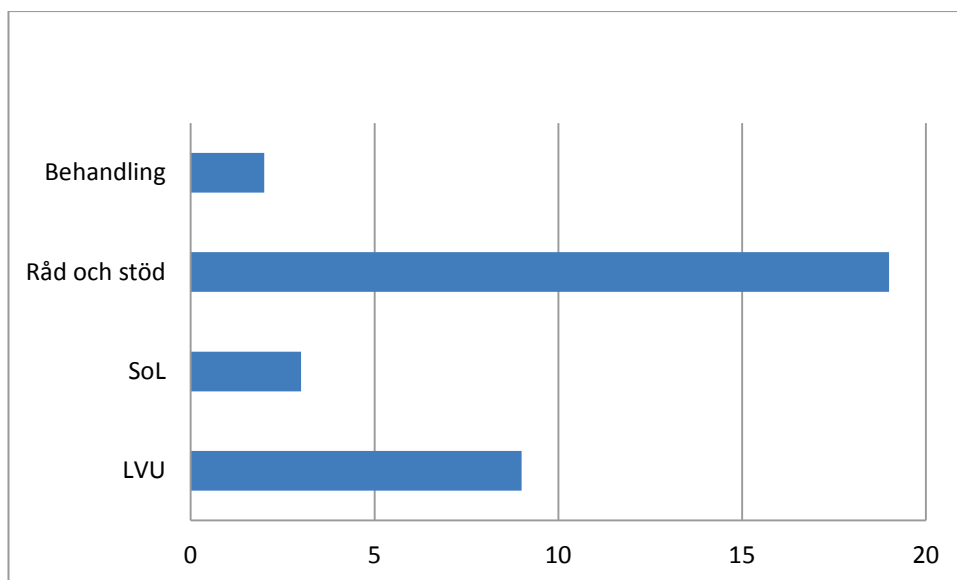

Diagram 12. Insatser

Nio barn är eller har varit omhändertagna enligt LVU på eget beteende, tre barn är placerade enligt SoL och 19 barn har fått råd och stöd i form av samtal. Råd och stöd verksamheten handlar framför allt om att motivera barnet till att söka hjälp på ”vanligt sätt” via socialtjänst, BUP eller andra som barnet kan få hjälp av. Två barn går i behandling.

Några exempel:

En 13-årig flicka som kommer med sin mamma från ett annat land till Sverige för att mamman ska gifta med en svensk man. Mannen (styvpappan) utnyttjar sedan flickan sexuellt och säljer henne till andra män. Flickan har utnyttjats av män sedan tidig ålder. Flickan har ett mycket destruktivt sexuellt beteende. Hon söker bland annat upp de män som utnyttjar henne. Socialutredning leder fram till ett omhändertagande enligt LVU med anledning av flickans utagerande beteende och hon placeras i behandlingshem. Flickans utsatthet och det hon har varit med om kommer fram under behandling och personalen på behandlingshemmet har nu gjort polisanmälan mot styvpappan.

En 17-årig flicka som vid 8 års ålder har blivit upplockad av en närstående man som har utnyttjat henne i ett pedofilnätverk. Hon har utsatts för svåra sexuella övergrepp. Hon har sålts också till andra män. Mannen har polisanmälts men anmälan har inte lett till åtal. Flickan har varit placerad i flera behandlingshem och på institutioner. Hon är starkt beroende av mannen som under många år utnyttjat henne. Han har också vid flera tillfällen försökt hämta henne från nuvarande placering. Ny polisanmälan är gjord mot mannen.

En flicka 15 år som har varit mycket på nätet och där kommit i kontakt med många män som hon har haft sex med. Män som har ringt upp henne, förmedlat henne till andra eller tipsat andra om att de kan kontakta henne. Flickan har varit mobbad i skolan. Hon har haft kontakt med socialtjänsten. Polisanmälan är gjord men inget har hänt. Flicka får rådgivning per telefon.

En flicka 17 år har varit utsatt för våldtäkt vid 14 års ålder. Hon har haft sex med många män och hon har ringts in till anonyma lägenheter där det funnits många män som hon har haft sex med. Hon har inga kontakter med myndigheter.

En 17-årig pojke har för flera år sedan utsatts för människohandelsliknande brott. Pojken är adopterad och har utsatts för misshandel av närstående i familjen. Han har utnyttjats sexuellt, förmedlats och sålts. Det finns två domar om grovt sexuellt utnyttjande av pojken. En socialutredning har genomförts som innebar placering och terapi på BUP.

De flesta av de barn som kontaktpersonerna ger information om har varit utnyttjade under lång tid och övergreppen har börjat tidigt. De flesta har utretts av socialtjänsten. Flera har på grund av sitt sexuellt utagerande beteende hamnat i människohandelsliknande situationer och har där blivit en fara för sig själv. Brotten som begåtts mot barnen i denna studie har i många fall inte uppdagats förrän flera år efter att gärningen utfördes. I åtta fall har det funnits en polisanmälan. Barnen har tagit på sig ansvaret för det som hänt och agerat utifrån det. Bland de beskrivna barnen finns flera flickor och pojkar som var placerade på eget socialt utagerande beteende och där deras agerande har varit direkt kopplad till tidigare sexualbrott emot dem.

Genomgång av domar 2009–2011

I Rikspolisstyrelsens årliga⁴³ rapportering till regeringen beskrivs, underrättelser, utredningar och domar där åtalet varit människohandel för sexuella och andra ändamål eller människohandelsliknande brott.

I Rikspolisstyrelsens rapporter som rör tiden från och med 2009 till och med 2011 finns sammanlagt tio domar redovisade som uppfyller kriterier för människohandel eller människohandelsliknande brott. I kartläggningens intervjudel framgår att polisanmälan är gjord när det gäller totalt 68 barn där misstanke finns att de är offer för människohandel eller människohandelsliknande brott.

Domarna berör 14 barn. I tre av domarna har gärningsmännen blivit fällda för människohandel. Två pojkar har blivit utsatta för människohandel för kriminella ändamål och två flickor har utsatts för människohandel för sexuella ändamål. I två domar har gärningsmännen åtalats för människohandel men de har sedan dömts för grovt koppleri, koppleri eller sexuellt utnyttjande. I en dom har föräldrarna åtalats för människohandel av sin dotter som de enligt åtalet har tvingat tigga och stjäla. De har friats i både tingsrätt och hovrätt. I ett annat fall har gärningsmännen åtalats för människohandel för kriminella ändamål mot en 14-årig flicka. Detta åtal har också lagts ned. I övriga redovisade domar är åtalet människohandelsliknande brott som grovt koppleri, koppleri med mera.

Redogörelsen nedan ska åskådliggöra vad barnen har varit utsatta för utifrån vad som kommer fram i domarna. Domarna redovisas i kronologisk ordning.

1. Två pojkar utsatta för människohandel för andra ändamål

I november 2009 väcktes åtal⁴⁴ mot två män. Enligt åklagaren ska de ha tvingat två rumänska pojkar att åka till Sverige och stjäla. Tingsrätten ogillar åtalet för människohandel då rätten inte anser att pojkarna stått under sådan kontroll som krävs för ansvar för människohandel. Målet överklagas till Hovrätt som gör en annan bedömning och dömer båda männen för till människohandel. Detta är första gången som någon döms för människohandel efter att ha utnyttjat barn för andra ändamål än sexuella.

⁴³ Rikspolisstyrelsens lägesrapport (2010), *Lägesrapport 11, Människohandel för sexuella och andra ändamål 2009*

Rikspolisstyrelsens lägesrapport (2011), *Lägesrapport 12, Människohandel för sexuella och andra ändamål 2010*

⁴⁴ Svea Hovrätt (Mål nr B 9732-09)

Pojkarna som vid tillfället var 16 år träffade gärningsmännen någon gång i april 2009. De började prata om att åka till Sverige för att arbeta och gärningsmännen sa att de kunde åka med till Sverige och att de kunde få arbeta i ett växthus och att de där kunde bo hos arbetsgivaren. De förmådde sedan pojkarnas föräldrar att skriva på en fullmakt där de fick ta ansvar för varsin pojke. När pojkarna sedan lämnade sin hemby var de helt utelämnade till de två gärningsmännen. Vi ankomsten till Sverige fick pojkarna veta att det inte fanns något arbete. Gärningsmännen tillgreps en bil som de färdades och sov i tills de greps första gången. Pojkarna befann sig nu i främmande land. De hade inga möjligheter att på laglig väg tjäna ihop pengar till en hemresa. Under en tvåveckors period tvingades de begå, vad de själva berättat, ett antal butiksstölder, och stal bland annat kläder, mat och mobiltelefoner. De blev instruerade om vad de skulle stjäla och helt styrda av gärningsmännen. De finns i domen också uppgifter om att de varit utsatta för fysiskt våld. Vid flera tillfällen greps pojkarna av polis men de släpptes efter förhör till männen som kom hämtade dem.

Männen dömdes till fängelse i 1 år och tre månader i ena fallet och till 1 år i det andra. Pojkarna tilldömdes ett skadestånd på vardera 30 000 kronor.

2. Tre flickor utsatta för grovt koppleri

I ett mål⁴⁵ åtalas en gärningsman för att ha utnyttjat minderåriga flickor sexuellt och förmått dem att ställa upp på sexuella handlingar med flera män mot betalning. Brottet har varit synnerligen grovt och huvudgärningsmannen har systematiskt kontaktat flickorna med avsikt att förmå dem att sälja sexuella tjänster och då hänsynslöst utnyttjat deras, i många fall, utsatta situation särskilt avseende de som är underåriga vid tillfället. Särskilt hänsynslöst är också att gärningsmannen i vissa fall tar med flickorna till platser där det är flera köpare samtidigt som ska ha sex med dem, så kallat ”gang bang”. Därutöver har det hänsynslösa utnyttjandet bestått i att gärningsmannen på olika sätt förmår flera av målsäganden att ha sexuellt umgänge med honom. När brotten börjar är tre av flickorna under 18 år, en av dem är endast 14 år.

Fyra personer är åtalade. Huvudgärningsmannen döms till grovt koppleri, köp av sexuell handling av barn och köp av sexuell tjänst till 4 års fängelse.

3. Två flickor sexuellt utnyttjade

När målet avslutas⁴⁶ var en flicka 14 år och den andra fyller 15 år strax innan rättegång. Flickorna är kamrater och en av dem har läst en bok med titeln ”14 år till salu” om en flicka som säljer sig själv. Inspirerad av boken beslutar de att tjäna pengar på liknande sätt. De lägger ut en förfrågan på en

⁴⁵ Solna Tingsrätt 2009-09-28 (Mål nr B 6645-08)

⁴⁶ Stockholms Tingsrätt (Mål nr B 12215-09)

hemsida på nätet om hur de kan tjäna pengar och får då kontakt med gärningsmannen. Han erbjuder pengar för olika sexuella handlingar och hämtar flickorna i sin bil och kör dem till sin bostad. Han fotograferar vad som pågår. Detta upprepas flera gånger. Gärningsmannen förmedlar kontakt med en annan man och förväntar sig ersättningen om den sexuella handlingen ska äga rum i hans bostad. Han har också spridit fotografier på flickorna i syfte att marknadsföra dem. Gärningsmannen förnekar att han visste att flickorna inte är 15 år. Trots att de vid ett samtal i hans bil talar om att de ska börja i årskurs nio och inte gymnasiet. Något tal om att flickorna bara är 14 år har inte förekommit enligt gärningsmannen. Detta ska han ha kommit ihåg.

Åtalspunkt våldtäkt mot barn ogillas då rätten ansåg att onanera det vill säga smeka mannens könsorgan och ha oral sex inte är jämförbart med samlag. Flickorna har uppgett att han också haft sin fingrar i en av flickornas slida medan den andra onanerade honom. Detta förnekar mannen och rätten går på hans berättelse och istället för våldtäkt dömer de honom till sexuellt utnyttjande av barn, köp av sexuell handling av barn och försök till koppleri till 1 års fängelse. Han ska också utge ett skadestånd på 20 000 kronor till den ena flickan och 40 000 till den andra.

4. Flicka utsatt för grovt koppleri

Ung flicka 14 år⁴⁷ med mentala funktionshinder bosatt i Sverige utnyttjas till att sälja sex till ett inte fastlagt antal män under hösten 2008. I domen framgår att det inte finns tvivel om att flickan sexuellt har utnyttjats flera gånger i veckan under hösten 2008. Gärningsmännen är när brottet mot flickan begås endast 16 och 18 år gamla. Den yngsta av dessa två är den som är mest aktiv. De har förmedlat kunder till flickan och transporterat henne till dem. Ibland har det sexuella utnyttjande förekommit i bilen, som de transporterar flickan i eller hemma hos den yngsta gärningsmannen. Enligt domen får flickan ingen del i pengarna som gärningsmännen tar av männen som utnyttjar henne. Flickan har berättat att de flesta gångerna har männen använt kondom men att hon blir gravid och efter att hon har berättat detta för sin fostermamma och mamma hjälper de henne till ungdomsmottagning för abort.

Den mest aktiva kvinnan döms i Malmö tingsrätt till sluten ungdomsvård i 10 månader och till att betala ut ett skadestånd till flickan. Kvinna nummer två döms till skyddstillsyn och samhällstjänst 180 timmar. De ska solidariskt utge ett skadestånd till flickan på 25 000 kronor. Hovrätten ändrar domen för den mest aktiva kvinnan till ungdomsvård med samhällstjänst i 150 tim med anledning av hennes ålder.

⁴⁷ Malmö Tingsrätt 2010-01-04 (Mål nr B 1145-09) Hovrätten över Skåne och Blekinge län 2010-03-24

5. Flicka, misstänkt människohandelsbrott för sexuella ändamål

En 14-årig flicka⁴⁸ är omhändertagen och placerad i familjehem. Hon rymmer och tar sig till en förort i Malmö. Hon träffar en ung man som hon har sex med på en toalett. Han blev hennes första kunde. Han har sedan ordnat så att flera män mot betalning kan utnyttja flickan på flera platser bland annat blir hon transporterad till en klubblokal där hon på en soffa i ett sidorum får ta emot kund efter kund.

Om flickan framkommer i domen att hennes samtliga funktioner var ojämna och samlat lägre än genomsnittet. Hon är annorlunda i sitt beteende och väldigt naiv, godtrogen och sätter alltid andra före sig själv. Hon har ett udda beteende för sin ålder som att leka på lekplats med andra mindre barn, sitta i knä och så vidare. Hon har svårt att förstå skämt och ironi och blir lätt missförstådd. Hon har ett destruktivt, gränslöst beteende och saknar omsorg om sig själv. Hon kopierar andra beteenden och är sexuellt utagerande. Hon tror att alla vill ha sex med henne.

Åklagaren yrkar människohandel men tingsrätten dömer till våldtäkt mot barn. Denna dom ändras sedan i Hovrätten till koppleri och flickans skadeståndsbegäran ogillas. (Domarna är sekretessbelagda.)

6. Flicka utsatt för människohandelsbrott för sexuella ändamål

Anna (fingerat namn) är 17 år⁴⁹ vid tiden för gärningarna mot henne. Hon har växt upp och bodde i en mindre stad i Slovakien. Hon har växt upp hos sin mormor. Liksom de två gärningsmännen var hon av romskt ursprung. Hon hade fött två barn varav den ena bodde på barnhem och väntade på att bli adopterad. Sociala myndigheter i Tjeckien hade efter anmälan av grannar utrett frågan om Anna och hennes minderåriga syster var inblandade i prostitution. Vad gäller Anna hade hennes mor medgett att hon hade kunskap om att Anna ibland gav sig ut på resa. Anna träffade en man B och bad om hjälp att resa hem. Han erbjöd henne arbete, ett tillfälligt säsongsarbete. Han kände någon som drev en bar där hon kunde sova över. Baren ägdes av maffian och de sa att det var överenskommet att hon skulle ”strippa där”. Hon gick därifrån och tog med sig några spritflaskor och lite pengar. Hon var nu skyldig maffian pengar som hon inte kunde betala tillbaka och bad B om hjälp att komma hem. Anna hade fått kontakt med sin mormor som frågat vad hon hade gjort eftersom det kom folk hem till henne som ville ha 5 000 euro. Anna förstod att hon och hennes familj var hotat och bad B om hjälp. Hon följde med honom till Tyskland. I Tyskland fick hon under en tid arbeta med prostitution på en bar. Hon ville tjäna pengar

⁴⁸ Malmö Tingsrätt 2010-11-02 (Mål nr B 5513-10), (Mål nr B 9487-10)

⁴⁹ Malmö Tingsrätt 2010-01-14 (Mål B 3745-09)

för att betala maffian men B tog hand om alla pengar. Enligt förundersökning var hennes familj i Tyskland och letade efter henne men hon vågade inte ge sig till känna av rädsla för maffian. Att hon var under 18 år var också ett problem. B tog därför med henne till Danmark, det var svårt för henne att få kunder och hon blev hotad på gatan av afrikanska kvinnor när hon försökte. I Danmark träffade B en bekant C och tillsammans kom de överens om att de skulle tjäna pengar ihop på hennes verksamhet. C var boende i Sverige och hade suttit i fängelse för koppleriverksamhet. C såg till att de kom till Sverige. Han hade kontakter med en svensk man som kunde inhysa dem. I detta hus fick Anna till en början ta emot 4–5 män om dagen. Hon hyrdes också ut till män för hela nätter och då transporterades hon av C till adresserna. Hon beskriver i förhöret att hon var hotad och blev ibland misshandlad. Hon var orolig för könssjukdomar och hon fick medicinska problem i underlivet.

Anna tyckte hon kände sig bättre när hon vänt sig till polis. Samtidigt började utredningen och hon var rädd för att vara kvar i Sverige. I två månader bodde hon i Sverige på en hemlig ort. Hon fick också tala med psykolog. Hon hade svårt att sova. Hon var ensam och längtade efter sin familj. I polisförhören fick hon upprepa allting om och om igen när hon helst ville glömma allt. När hon kom hem till Slovakien trodde hon att allt var över, men så var det inte. Familjerna till B och C hade hotat henne. Hon återvände till Sverige och i samband med rättegången hade hon varit i Sverige i fyra månader. Hennes relation till sin pojkvän hade blivit bättre. Men tiden i Sverige hade varit jobbig. De kunde inte gå ut eftersom pojkvännen blivit hotad.

I Tingsrätten dömdes gärningsman B till 3 år och 6 månader för människohandel. Gärningsman C dömdes till fängelse i 2 år och 9 månader för människohandel, misshandel mm.

Hovrätten i Skåne och Blekinge skärper straffet för B till 3 år och sänker för C till 3 års fängelse.

Den person som inhyst Anna under tiden som hon utnyttjats i människohandel fick sitt straff sänkt från 1 år och 3 månader till 8 månader.

Anna fick ett skadestånd på 85 000.

7. Flicka, misstänkt människohandel för andra ändamål

Föräldrarna till flicka Maria⁵⁰ då 15 år anhölls och häktades misstänkta för människohandel för tiggeri mot sin dotter. Den i målet aktuella flickan Maria då 15 år gifte sig vid 13 årsålder varvid föräldrarna erhöll ”brudpris” motsvarande cirka 70 000 kronor. Hela familjen omfattande 17 personer bodde då i en liten by hos flickans mormor. Mamman hade hört att det var lönsamt att tigga i Sverige och delar av familjen inklusive Maria åkte till

⁵⁰Stockholms Tingsrätt 2010-11-18 (Mål nr 14880-10)

Sverige. Första gången de kom till Sverige var i januari 2010, de uppdagades i en lägenhet i en söderförort där en grupp på 38 personer bodde. De var i Sverige för att tigga och få in pengar genom att spela dragspel eftersom det fanns barn i gruppen bland dem Maria kontaktades sociala myndigheter. Hela gruppen utvisades i februari 2010.

Maria skilde sig sommaren 2010 då var hon drygt 14 år och modern hade till tingsrätten uppgett att man nödgats betala tillbaka ”Brudpriset” 70 000 kronor som nu var slut. Enligt mamman var det på Marias initiativ som de begav de sig tillbaka till Sverige i september 2010. Maria tiggde på ett flertal platser i Stockholm under många sammanhängande timmar även i kallt och regnigt väder. Hon tiggde cigaretter till sin pappa (handikappad efter ett slaganfall) och mat till sig själv. Det förekom att hon åt kvarlämnade matrester inne på McDonald’s. Polisen spanade på henne och även socialförvaltningen hade henne under uppsikt. Man hade sett att mamman tagit pengarna som Maria tiggat ihop. Maria hade också på ett varuhus stulit varor som hon utanför affären lämnat över till sin mor. Mamman och Maria har uppgett att det var Maria som städade, tvättade och lagade mat. Maria tiggde ihop ungefär 100–150 kronor per dag. Pengarna gav hon till mamman för vidarebefordran till syskonen i Rumänien.

Maria har berättat att hon tiggat sedan hon var åtta år. Hon var bäst på att tigga. Hon har gått i skolan i tre dagar men lärt sig läsa och skriva av sina bröder.

Tingsrättens bedömning var att de av det videoinspelade förhöret med Maria fått intrycket att hon var mycket kavat. För Maria liksom för hennes föräldrar hade det uppenbart varit självklart att hon skulle bidra med familjens försörjning på sedvanligt sätt. Maria hade delat föräldrarnas miserabla villkor, hon hade varken haft det bättre eller sämre än de. Något hot eller tvång tycks inte ha förekommit. Frågan var då om den omständigheten att hon endast var 15 år och även i Sverige levde i armod kan föranleda att föräldrarna kan fällas till ansvar för människohandel. Enligt tingsrättens bedömning hade det inte framgått att Maria blivit utnyttjad/exploaterad. Hennes ålder föranledde ingen annan bedömning. Åtalet om människohandel kunde inte bifallas.

Målet överklagades till Svea Hovrätt som fastställde tingsrättens dom. 2011

8. Flicka utsatt för människohandel för sexuella ändamål

En flicka 16 år gammal⁵¹ från Nigeria. Hon levde där under fattiga förhållanden. Via en släkting blev hon erbjuden att komma till Sverige. Hon ville det gärna men visste inte varför hon skulle åka dit. Hon förband sig i två ceremonier utförda av voodoopräst att betala tillbaka kostnaden som

⁵¹Stockholms Tingsrätt 2010-12 – 17 (Mål nr B 19658 – 10), Svea Hovrätt 2011-05-11 (Mål nr B 87-11)

uppgick till 60 000 euro till dem som bekostat hennes resa. Hon hade ingen aning om hur mycket detta var. Inte heller att hon skulle tvingas betala tillbaka genom att prostituera sig. Hon kom först till Malmö och den första kunden hade hon inom en vecka. Hon annonserades också ut på nätet under olika namn. När hon blev för känd i Malmö med omnejd flyttades verksamheten till Stockholm.

Flickans sexsäljande administrerades av den huvudåtalade en kvinna också hon från Nigeria och ett nätverk av andra kvinnor och män som bl. a. ordnade med transporter. De pengar hon tjänade lämnade hon till den huvudåtalade som skrev av hennes skuld på ett sätt som hon inte hade kontroll över.

Under den tid hon stod under den huvudåtalades kontroll hade hon ingen möjlighet att påverka sitt liv. Hon blev ofta illa behandlad, slagen och misshandlad av kunder och de personer som hon var inhyst hos.

Den huvudåtalade dömdes till sex års fängelse för människohandel, övriga i målet dömdes till medhjälp till människohandel och koppleri. Sammanlagt var det åtta gärningspersoner. Straffet mot den huvudåtalade fastställdes i Svea Hovrätt.

9. Flicka, misstänkt människohandel för andra ändamål

I juni 2011⁵² häktades tre personer från Rumänien av tingsrätten i Luleå då de var på sannolika skäl misstänkta för grov stöld. Gärningspersonerna inriktade sig på att stjäla guldsmycken från äldre personer och misstankar fanns att en 14-årig rumänsk flicka som reste med gärningspersonerna tvingades stjäla för deras räkning. En förundersökning inleddes mot de misstänkta gärningspersonerna om människohandel för andra ändamål för att utreda om flickan tvingats följa med på resan i syfte att begå brott. Socialförvaltningen omhändertog flickan med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) trots att hennes då tillresta föräldrar motsatte sig det. Förvaltningsdomstolen fastställde omhändertagandet av flickan men föräldrarna överklagade beslutet till kammarrätten som avslog överklagandena. Kammarrätten hänvisade istället avgörandet till behöriga myndigheter i hemlandet med stöd av den s.k. Bryssel II-förordningen, artikel 8.1. Innebörden av artikeln är bland annat att en svensk domstol inte är behörig att avgöra mål om föräldraansvar, vartill mål enligt LVU räknas, om det kan utredas i vilket land barnet har sin hemvist. Omhändertagandet av flickan hävdades i och med beskedet av kammarrätten och hon återförenades med sina föräldrar. Behörig domstol i flickans hemland underrättades om kammarrättens avgörande via Utrikesdepartementet.

Förundersökningen om människohandel i Luleå lades ner av åklagare i december 2011 med anledning av att brott inte kunde styrkas.

⁵² Luleå Tingsrätt 2011-06-03, Mål B 1440-11

10. Flicka, misstänkt människohandel för sexuella ändamål

I december 2011⁵³ åtalades en 42-årig man vid Solna tingsrätt för människohandel, försök till våldtäkt samt olaga hot och misshandel. Enligt åtalet hade mannen smugglat en 16-årig rumänsk flicka genom Europa i en personbil och sedan inhyst henne i en husvagn på Solvalla camping. Flickan var hans styvdotter. Flickan ska sedan ha tvingats att begå stölder och utsatts för våldtäktsförsök av mannen. Flickan tvingades bo i husvagnen under ständig bevakning och av och till tvingades hon ut för att stjäla bland annat mat och tobak för mannens räkning. Varor som sedan mannen sålde vidare. Vid minst ett tillfälle hade mannen även försökt tilltvinga sig oralsex av flickan och slagit henne i ansiktet.

Mannen dömdes till ett års fängelse för försök till våldtäkt men friades från övriga åtalpunkter. Domstolen ansåg bland annat att åtalet för människohandel skulle ogillas då åklagaren inte angett att syftet med transporten och inhysningen just varit att stjäla varor.

⁵³ Solna tingsrätt 2011-12-29, Dom B 9980-11

Bilagor

Bilaga 1.

Missiv:

Länsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att samordna arbetet mot människohandel och prostitution. Som en del i detta arbete har Länsstyrelsen valt att specifikt kartlägga barn som är eller misstänks vara utsatta för människohandel^{54[1]} eller människohandelsliknande brott, som grovt koppleri och koppleri. Det är barn som en gärningsman försöker få, tvinga eller förmå att utföra sexuella handlingar (kan vara prostitution, pornografi, striptease eller bli utsatt för sexualbrott) eller andra handlingar som tiggeri, stöld eller tvångsarbete. Några av barnen bor i Sverige och andra vistas i Sverige ibland tillfälligt utan vårdnadshavare, uppehållstillstånd och en stadig hemvist. Det finns i barnens nätverk personer som har ansvar för att rekrytera, transportera och ta hand om barnen. De ser till att barnen utför handlingar som omedelbart eller i förlängningen inbringar pengar. Det finns också misstankar om att en del barn kommer hit som ensamkommande flyktingbarn och att deras resa till Sverige varit organiserad för att de här ska utnyttjas sexuellt eller kriminalitet.

Hur många barn i Sverige som är utnyttjade i människohandel eller människohandelsliknande brott har vi begränsad kännedom om. Detta gäller också kännedom om vilka samhällsinsatser som kommer dessa barn till godo. De siffror som finns idag kommer från domar, polisanmälningar och underrättelser till polisen. Det finns troligtvis ett stort mörkertal men genom bifogad enkät som skickas ut till samtliga kommuner i Sverige hoppas vi att vi ska få en bättre kunskap om barnen och barnens situation.

Förutom Enkäten som du öppnar genom att klicka länken nedan, bifogar jag en bilaga med några exempel på barn som varit offer för människohandel eller människohandelsliknande brott.

Enkäten bör besvaras av handläggare inom socialtjänsten eller andra som har ansvar för barn i utsatta situationer.

<https://www.relationwise.com/survey.aspx?ID=4464dfae4adcc38911157e17d2bfa3e>

^{54[1]} Brottet människohandel mot barn beskrivs i brottsbalken 4 kap 1 §:

En handelsåtgärd krävs i form av rekrytering, överföring, transport, mottagande eller inhyssning. Detta kan ske så väl inom ett land som mellan länder.

Syftet måste vara någon form av utnyttjande, till exempel prostitution, arbetskraftsexploatering, brottslig verksamhet, tiggeri eller åtkomst av mänskliga organ..

Var vänlig och besvara enkäten skyndsamt senast den 30 mars 2012
(I de enkäter som gått till organisationer har meningen om vem som skall
besvara enkäten tagits bort.)

Enkäten tar ungefär 10 minuter att fylla i.

Mer information om människohandel och prostitution får du genom att gå in
på www.nmtsverige.se.

Stort tack för er insats!”

Utskick till kommunerna har skett via kommunernas info adresser. I
missivet framgår att mailet bör vidarebefordras till handläggare med ansvar
för barn i utsatta situationer.

Bilaga 2

Exempel på verkliga avidentifierade fall där barn är offer för människohandel eller människohandelsliknande brott.

ANNA (sexuellt utnyttjande)

Fallet involverade ytterligare tilltalade och målsägande. Krister träffade Anna i Slovakien. Krister förstod att Anna befann sig i en utsatt situation men föreslog ändå att Anna skulle åka till Tyskland för att arbeta där. Anna trodde att hon skulle kunna tjäna pengar för att kunna betala tillbaka en skuld hon hade till maffian. Anna togs i Tyskland till en bordell. Krister tog hand om Annas legitimation och visste också därför att hon endast var 17 år gammal. Hon var i stark beroendeställning till Krister, utan egna pengar, kontakter och språkkunskaper och var under hans kontroll.

De åkte sedan till Danmark där de fick kontakt med Martin. Efter det åkte de till Sverige och började övernatta hos Rudolf. Även Martin och Rudolf kände till att hon var under 18 år.

Det var framförallt via Martin som prostitutionen organiserades men genomfördes oftast i samarbete med Krister, även Rudolf förmedlade några köpare. I tingsrätten dömdes Krister och Martin för människohandel och Rudolf där Anna övernattat dömdes för förkoppleri.

CHARI (tvångsarbete)

Chari 16 år kommer till Sverige från Somalia via människosmugglare. Chari söker asyl och placeras i Södra Sverige. Mannen som smuglat Chari uppmanar honom att säga att de är släkt och att Chari vill bli placerad hos honom. Mannen och hans familj driver ett familjehem med flera somaliska pojkar som olika kommuner placerat hos dem. Chari placeras i familjehemmet och när han kommer dit tvingas han att arbeta som städare i mannens städbolag för att betala av den skuld han har till fosterpappan som smuglat honom till Sverige. ”Detta är ett pågående polisärende.”

MARIA (tiggeri)

Första gången Maria påträffades var när brandkåren kom till en av Stockholms förorter p.g.a. kraftig rök steg ur lägenheten. Röken var vattenånga som steg upp från fönstren. Samtliga i lägenheten var gästarbetare från Rumänien. I denna lägenhet bodde 38 personer. Samtliga personer fördes nästan omgående ut ur Sverige med buss till Rumänien. Maria sa i förhör med polisen att hon och hennes föräldrar var i Sverige för att tigga och hennes pappa spelade dragspel. Hon har gått tre dagar i skolan men lärt sig läsa och skriva av sina bröder.

Sju månader senare upptäcktes Maria igen. Denna gång tiggandes på Sergelstorg. Maria upptäcktes av Socialtjänsten i Stockholm. Gränspolisén

kopplades in och det blev klarlagt att Maria gav pengarna hon tiggde ihop till sina föräldrar. Hon stal också matvaror som hon gav till föräldrarna.

Föräldrarna åtalades för människohandel men åtalet ogillades i tingsrätten. Enligt tingsrättsdomen så blev Maria bortgift när hon var 13 år och föräldrarna erhöll ett brudpris på cirka 70 000 kronor. Maria skilde sig när hon var 14 och föräldrarna tvingades betala tillbaka brudpriset. Föräldrarna säger att de nu planerar att gifta bort Maria igen och på så sätt få ett nytt brudpris. Det gamla brudpriset betalades tillbaka med lånade pengar.

När ärendet fick prövningstillstånd i Hovrätten häktades föräldrarna på nytt men de släpptes då hovrätten ogillade åtalet.

SOFIA (stöld)

I juli 2010 grips en 32-årig man i Bulgarien och överlämnas till Sverige. Mannen är efterlyst och misstänkt för människohandel, grov stöld och anstiftan till grov stöld.

Mannen hade under 2006 tvingat 11-åriga Sofia att stjäla plånböcker och handväskor på en rad orter i Sverige. Vid minst nio tillfällen har mannen kört henne till olika varuhus och förmått henne att stjäla handväskor från äldre kvinnors kundvagnar. Flickan har vid flera tillfällen blivit tagen av polisen men har släppts efter förhör eller överlämnats till socialtjänsten. Mannen har fått föräldrarnas skriftliga godkännande för att ta med henne från Bulgarien till Sverige. Detta papper har han använt för att få henne utlämnad av polis och socialtjänst när hon åkt fast.

Unga svenska flickor (sexuellt utnyttjande)

Christoffer kontaktade, bland annat via en internetsajt, tio flickor och kvinnor, mellan 16 och 26 år, med syftet att ordna med sexuella förbindelser, såsom gangbang-träffar. Träffar då flera personer har sex med en annan person samtidigt.

Gangbang-träffarna var ofta förnedrande och flickorna och kvinnorna saknade i praktiken möjlighet att påverka hur det sexuella umgänget gick till. En av de män som deltog och köpte sex dömdes för våldtäkt. Anledningarna som flickorna och kvinnorna gav till att de deltog i gangbang-träffarna varierade mellan behov av bekräftelse till behov av pengar.

Christoffer fälldes för grovt koppleri, köp av sexuell handling av barn och köp av sexuell tjänst.

Bilaga 3

Enkät

Välkommen!

Den här enkäten bör besvaras av handläggare inom socialtjänsten med ansvar för barn i utsatta situationer.

Enkätens syfte är i första hand att ta reda på hur många barn som ni kommit i kontakt med och som ni anser är, eller misstänks vara, offer för människohandel eller människohandelsliknande brott i er kommun under tiden 2009-2011.

Det tar cirka tio minuter att fylla i enkäten.

För vilken kommun gäller dina svar?

1. Har ni i er kommun kommit i kontakt med barn som ni vet är offer för människohandel eller människohandelsliknande brott, som grovt koppleri/koppleri under tiden 2009-2011?

- ☐ Ja
☐ Nej (**Gå till element 15**)

2. Hur många barn har ni kommit i kontakt med under tiden 2009-2011 som ni anser är, eller misstänker är, offer för människohandel eller människohandelsliknande brott ?

antal som är

antal som jag misstänker är

3. Hur många av dessa barn var utnyttjade för sexuella ändamål?

4. Hur många av dessa barn var utnyttjade för tiggeri?

5. Hur många av dessa barn var utnyttjade för stöld eller annan kriminalitet?

6. För hur många av dessa barn har en utredning enligt § 11:1 SoL öppnats?

7. För hur många av dessa barn har en polisanmälan gjorts?

8. Hur många av dessa barn var utländska medborgare?

9. Hur många av dessa barn vistades i Sverige tillfälligt?

10. Hur många av dessa barn har återvänt till sitt hemland eller annat land?

11. Hur många av dessa barn har lämnat kommunen utan att ni har kunskap om vart de tagit vägen?

Den här enkäten är ett första steg i vårt arbete med att ta reda på hur många barn som är offer för människohandel eller människohandelsliknande brott . Nästa steg är att få mer kunskap om barnen och barnens situation. Vi ber er därför att lämna kontaktuppgift till en handläggare som vi kan ta kontakt med i nästa steg i kartläggningen.

Förnamn:
Efternamn:
Titel:
telefonnummer:
e-postadress:

Stort tack för er medverkan!

Ingrid Åkerman
Utredare
Enheten för sociala frågor

Länsstyrelsen i Stockholms län

07-7855066
070-3501601
070-6617850

Referenser

- Brå (2011). *Polisanmälningar rörande människohandel för sexuella ändamål åren 2008-2010*. Rapport (2011:19).
- Brå (2011) *Prostitution och människohandel för sexuella ändamål*. Slutredovisning av regeringens handlingsplan Rapport 2011:18
- Dickens, Charles. (1836). *Oliver Twist*.
- Jonsson L & Lundström Mattsson Å (2012). *Unga som skadar sig genom sex*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2012).
- Jonsson L & Svedin CG (2012) *Online är jag någon annan.....*”Unga kvinnor med erfarenhet att sälja sexuella tjänster online. Delrapport nr 8 ur Prostitution i Sverige, Linköpings Universitet.
- Lindholm J. *Människohandel för sexuella ändamål och koppleri med barn – Hur förstås fenomenet i svenska domar?* Stockholms Universitet 2010
- Länsstyrelsens i Stockholms län (2011) *Nationella riktlinjer mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*.
- Regeringens skrivelse. Skr.2007/08:167. *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*.
- Rikspolisstyrelsens lägesrapport (2010). *Lägesrapport 11 Människohandel för sexuella och andra ändamål*. Rapport 2009.
- Rikspolisstyrelsens lägesrapport (2011). *Lägesrapport 12 Människohandel för sexuella och andra ändamål*. Rapport 2010.
- Socialstyrelsen (2011). *Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga*.
- Svedin CG, Jonsson L, Kjellgren C, Priebe G . Åkerman I (2012) *Prostitution i Sverige*, Linköpings Universitet.
- UNICEF (2009). *Kan det vara människohandel?* Reviderad version 2010.
- UNICEF (2010). *Bogdan – Kan det vara människohandel?* Ett underlag för diskussion om människohandel med barn i Sverige, /DVD/.

Länsstyrelsens rapportserie

Utkomna rapporter under 2012

1. Väggmossan avslöjar spridning av metaller – provtagning 2010 i Stockholms län, *avdelningen för miljö*
2. Arkeologiskt program för Stockholms län, *avdelningen för miljö*
3. Uppföljning av polismästarnas chefsråd i Stockholms län, *avdelningen för social utveckling*
4. Värna, vårda, visa – ett program för bättre förvaltning och nyttjande av skyddade naturområden i Stockholms län 2012-2021, *avdelningen för miljö*
5. Kartering av limniska naturvärden – Lovön, Kårsön och Fågelön med flera öar 2011, *avdelningen för miljö*
6. Rekreationsanalys – Lovön - Kårsön med omgivande öar, *avdelningen för miljö*
7. Inventering av potentiellt värdefulla ängs- och betesmarker på Lovön 2011, *avdelningen för miljö*
8. Försumningsläget i Stockholms läns sjöar – plan för åtgärder 2011-2015, *avdelningen för miljö*
9. Innovationsstödjande aktörer i Stockholmsregionen, *avdelningen för tillväxt*
10. Klimat- och energistrategi för Stockholms län, *avdelningen för miljö*
11. Makrofyter i Mälaren 2011, *avdelningen för miljö*
12. Styrel i Stockholms län – planeringsprocessen 2011, *avdelningen för samhällsskydd och beredskap*
13. Regional miljöövervakning av grundvatten påverkat av jordbruk och/eller tätort, *avdelningen för miljö*
14. Unga som varken arbetar eller studerar – så många är de i Stockholmsregionen, *avdelningen för tillväxt*
15. Mjukbottenfauna i Stockholms skärgård – regional miljöövervakning 2011, *avdelningen för miljö*
16. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2012, *avdelningen för social utveckling*
17. Infrastrukturens och bostädernas betydelse för innovation och tillväxt i Stockholmsregionen, *avdelningen för tillväxt*
18. Bostadsmarknadsenkäten Stockholms län 2012, *avdelningen för social utveckling*
19. Heroiska män och pålästa kvinnor – en förstudie av det företagsfrämjande systemet i Stockholms län, *avdelningen för tillväxt*
20. Växtplankton i 33 sjöar i Västmanlands, Stockholms och Dalarnas län 2011 – klassificering av ekologisk status, *avdelningen för miljö*
21. Det slutar inte vid 65 – en rapport om äldre våldsutsatta kvinnor, *avdelningen för social utveckling*
22. Överdäckningar – en kunskapsöversikt, *avdelningen för samhällsskydd och beredskap*
23. Fågelskär i Mälaren 2012, *avdelningen för miljö*
24. En GPS för Stockholmsregionens innovationssystem, *avdelningen för tillväxt*

25. Internationella exempel på regionalt innovationsarbete, *avdelningen för tillväxt*
26. Stockholm 2013 – full fart framåt!, *avdelningen för tillväxt*
27. Barn utsatta för människohandel – en nationell kartläggning, *avdelningen för social utveckling*

”

Länsstyrelsen arbetar för att
Stockholmsregionen ska vara
attraktiv att leva, studera, arbeta
och utveckla företag i.

*För mer information, kontakta
avdelningen för social utveckling
Tfn: 08- 785 40 00 (vxl)*

ISBN 978-91-7281-515-5

Adress

*Länsstyrelsen i Stockholms län
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm
Tfn: 08- 785 40 00 (vxl)
www.lansstyrelsen.se/stockholm*